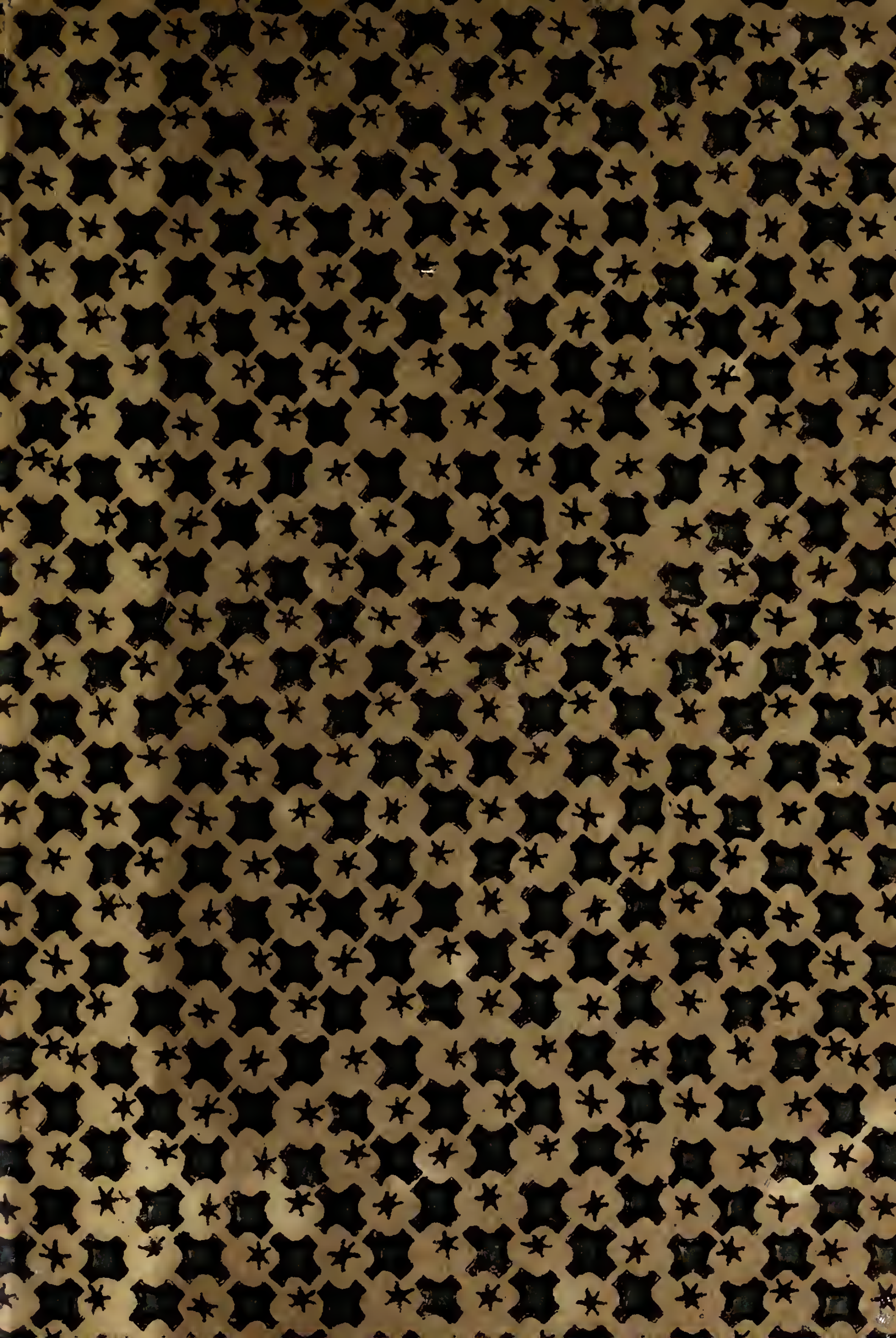

INDEX EORVM QVAE HOC IN LIBRO HA/ BENTVR.

Feneſtella de Romanoꝝ Magiſtratibꝰ.

Albricus de imaginibus deorum.

Pōponius Lætus de magiſtratibus Ro.

NOVITER IMPRESSVM.

Joannis Benedicti Correntini

FENESTELLA DE ROMANORVM MAGISTRATIBVS INCIPIT.

O Mnium deorum quos uetus Romanorũ religio excoluit. Primo Pani lycæo seu Faunum illũ/ potius siluanũ uocari placet: per Lupercos rem diuinã Lupcalesq; ludos fecisse apud uetustatis assertores constat. Ea quidem sacrorum genera ab Euandro Rege/ qui ex Arcadia profugus in eum locum uenerat/ qui tãdem Romanæ præfuit arci. ad nostros primum delata ac celebrata fuisse feruntur. Hunc Pana nudos pastores/ quorum tunc præcipuum numen fuit: ac deniq; summos etiam uiros uenerari mos fuit: loraque pro manibus ferre quibus obuios quosq; cæderẽt: laruisq; tectas facies portare. Cur aũt nudi hũc deum colerent: pleraq; e curriculo uetustatis ad nos usq; delapsa referuntur. Siue enim qđ ipsi deo qui aliquis fingitur suæ celeritati eo pacto lõge aptior nudos etiã habere ministros placeat siue qui Archades omnium populorum qui græciam coluerũt longe uetustissimi/ feris adhuc similem uitam siluis/ ac mõtibus agentes legis expertes artisq; primo hũc deum uenerati primũ cultum: auitosq; nudos habitus sigantes referre uoluerunt haud satis cõstat. Nõnulli uero Iolem uxorẽ Herculis ab hoc Fauno missam ac per ardorẽ libidinis concupitam asserũt. Forte enim per siluas & amœna nemorũ æstus leuãdi eam

una cum dilectissima coniuge Hercules uagabatur. Videt ergo elegātissima forma mulierē ab alta rupis specula senes deus. Ergo illoꝝ uestigia eminus licet obseruare instituit. Illi antrum per siluas ducēda nocti aptissimū petunt. Interea mulier dum quiescendi tempus aduenit: pellem leonis Herculis ritu de more aptat humeris clauа etiam illius manu assūpta tali habitu prædictaꝫ sonnus ingreditur. Erant aut duo parati coniugibus lecti eo quod postridie libero patri rem diuinam facturi erant seorsuꝫ cubituris. Noctu ergo Siluanus fallendi custodis occasionem nactus clam thalamū ingreditur primoqꝫ cōgressu fortunatus futurus puellæ thoruꝫ tenet manuqꝫ tentās ut noctu fit horriduꝫ tegmen leonis inuenit. Ratus ergo cubare ibi Herculem ad aliud cubile ire pergit. Quod cum sensisset molibus stratū puerilibusqꝫ deliciis aptius stragula ueste sensim amota dum libidine arderis manu palpat Herculem ac uis dum Hirti corporis horroreꝫ hauserat: & experrectus Hercules manu reiectum toto antro fusum iaculat. Quo pro strepitu sonno puella discussa lumina accersit: lumie. ergo Siluano prodito lusus ac semiruptus uix attollens humo humeros in siluas detrusus est. Ea ergo ratione perpetuo execratis uestibus quibus tam turpiter lusus esset: easdem suis a sacris procul abfore cōstituit. Plæriqꝫ illud huiuscæ rei cā assignabant Romulo quod eadem sacra celebrante: medioqꝫ solis ardore corpus de more exercente cum nunciatū fuisset

latrones prædas agere: ita ut erat nudus accurrit cō/
prehēsisq; prædatoribus pecora abacta redemit eius
facinoris quod nudus gesserat perpetuum argumen
tum corporum ea sacra celebrantium nuditatem esse
placuit. Vtcunq; se se res habuerit: in tempora tantū
usq;. C. Iulii huiuscemodi obseruationez peruenisse
constat. Ea enim sacra cū sedens Cæsar Dictator spe/
ctaret/atq; inter eos qui solennia celebrarent curreret
M. Antonius is qui postea triumuir fuit/aiūt laure/
am Coronam cui diadema annexum esset capiti Cæ
saris imponere conatuz fuisse/ qđ cum Cæsar amoto
capite reiecisset/ statuæ ipsius cunctis fremētibus im/
posuisse. De nomine uero lupercalium non etiam sa
tis conuenit. Plærisq; enim inditum hoc nomen qđ
huius inuocatione lupi a stabulis arceserentur uisuz
est: alii templum ipsum in quo hic deus colitur lup/
cal uocant. Quo circa Virgilius. Et gelida inquit
sub rupe Lupercal. Eique loca a Lupa Romuli nutri
ce/quod eo in loco Romulum Remumq; paruulos
educare reperta sit factum nomen lupercalis putant.
Nec desunt qui a Lycæo Arcadiæ monte: ubi præci/
pue ea religio peruiguit eum / quem nos lupum illi
Lycon euocant. Lupercal ipsuz cognominatum esse
arbitrantur: Præcipuam uero huic Deo dicatisque
ei Sacerdotibus ueneratione ea ex parte tributam
ferunt/quodque mulieres ex suis uiris: uel concipe/
re/uel cōcœptos fœtus edere nequirent ad Lupercos

[illegible]

confugiebant:quæ ubi loris ex tergore Hirci sectis cæsæ fuissét euestigio grauidæ aut effœtæ efficiebantur:hæc solemnia.xv.Kalendas Februarias celebrari ut Ouidius fastorum libris refert moris fuit.

¶De potitiis & pinariis Herculis sacerdotibus.

e Adem tempestate Euandro scilicet Palatinũ tenente Herculem Geryone interempto per eadem loca mira specie boũ arméta abegisse commemorant:ac cum prope Tyberim fluuiuꝫ qua præ se se armẽtum ferens traiecisset loco herbido ubi reficeret boues/ipseq; itinere defessus ꝓcubuisset eũdem uino ciboq; grauatum sopor oppressisset. Cacchus pastor loci accola uiribus ferox captus pulchritudine boum prædam aduertere instituit:ac ne si eaꝫ prædam agendo in speluncam compulisset uestigia ipsa eo quærentem Dominum ducerent: aduersos eximium quenq; pulchritudine in speluncham traxit. At uero Hercules ad primam Aurorã somno excitus cum gregem perlustrasset oculis ꝑtemq; abesse numero sentiret pergit ad ꝓximam speluncã si forte eo uestigia ferrent:qua ubi omnia foras uersa uidet/nec in partem aliam ferre:confusus atq; incertus animi ex infesto loco agere porro armẽtum cœpit. Inde cum actæ boues forte ut fit ad desideriũ relictaꝝ mugissent reddita inclusarum ex spelunca boũ uox Herculem conuertit/quem cum uadentem ad speluncaꝫ Cacchus ui prohibere conatus esset/ictus clara fideꝫ pastorum ne quicquam inuocans morte occubuit.

Euander qui tunc temporis ea ex Poloponenso pro/
fugus auctoritate magis q̃ impio regebat loca uene/
rabilis uir miraculo litterarum rei nouæ inter rudes
artium homines uenerabilior diuinitate credita ma/
tris Carmẽtæ quam fatilo quam ante Sibyllæ in Ita/
liam aduentum miratæ gentes fuerant concursu pa/
storum trepidantium circa aduenam manifestæ cæ/
dis rem excitus postquam facinus facinorisque cau/
sam audiuit/habitum formamq; uiri aliquanto am/
pliorem augustioremq; quam humanum intuens/
rogitat qui uir esset:ubi nomen/patremq;/ac patriaȝ
audiuit:Ioue nate Hercules salue inqt. Te mihi ma/
ter uiridica interpres deum aucturum cœlestium nu
merum cecinit:tibiq; aram hic dicatũ iri:quam opu/
lentissima olim in terris gens maximam uocet/tuoq;
ritu colat. Dextra Hercules data accipere se omné im
pleturumq; se fata ara condita ac dicate ait. Ibi dũ pri
mum boue eximia capta de grege sacrũ potitiis ac pi
nariis/quæ cum familiæ maximæ inclytæ ea tenebãt
loca dedit:factum forte ita euenit:ut potitii:ut ait Li/
uius ad tempus præsto esset hisq; extra apponerent.
Pinarii extis adesis ad cœteram uenirent dapem. In/
de institutum mansit donec Pinarium genus fuit ne
extis eo solemnium uescerentur. Potitii ab Euandro
edocti antistites per multas ætates eius sacris præfue
runt:donec tradito seruis publicis solemni familiæ
ministerio Potitiorum ac Pinariorum omne genus
perit. Idem enim Appius Claudius cum esset censor

effecit hisce familliæ infensus: ob idq; ira deorum ut creditur luminibus orbatus est.

¶De Sacerdotio fratrum arualium.

f Ratres Aruales ut fruges ferrent arua ueteres concoluisse Romanos memoriæ traditum est: huius uero religionis Romulum ipsum patrem urbis auctorem extitisse reperio. Naz cū Acca Laurentia nutrix Romuli corpore suo questum in uulgus faceret: eoq; pacto grandem pecuniam constipasset: ex duobusq; liberis quos susceperat unum morte amisisset. Romulum inde mortui locū adoptionis iure substituisset: decedens tandem Populum Romanum instituit hæredem: cuius tādem liberalitatis regiæq; affinitatis memor populus Romanus mulieris nomen in factis retulit liberos fratres aruales asserendo & ab aruis appellauit: ex quo tempore sacerdotium mansit fratrum arualium: hiq; duodecim numero fuisse dicūtur eiq; sacerdotio insigne tribuit albas infulas & spiceam coronam.

¶De Auguribus.

e Odem ferme tpe & disciplina & religio augurandi ex etruscis penes quos ea disciplīa ꝑcipua ac longe peculiaris fuit ad romanos cōmigrauit. Virū.n.quépiā cuiꝰ nomé uetustate obsoleuisse. Naso poeta ait: asyli ut reor alliciente inductione exulem ex Etruria Romam uenisse perhibét: cuius opa Romulum Remumq; usos cum de imponendo urbi nomine una contenderent opione deducor. Quāq̄. M. Cicero i his libris quos inscripsit de

diuinatione etiam ipsum Romulum istam ipsam au
guralem disciplinam percaluisse asserit a Nūma uero
qui Romulo successit perpetuū sacerdotii insigne cō
stitutū est. De ritu uero in augurandi si unū in casuz
pleraq; eduxero: eadē ad omnes cœteros facile referri
poterunt. Ea quidem quantū ex ueterum monumen
tis collegi huiuscemodi fuit obseruatio. Augur in ar
cem siue in editum quendaz locum ad inaugurandū
debebat sedere sup lapidem meredien uersus/atq; ad
leuam sedēs baculum in manu recuruū quod lituuz
uocant tenet: inde ubi prospectu in urbem agrumq;
capto deos precatus regiones ab oriente ad occasum
determinat: dextras ad meridiez: leuas ad septentrio/
nem partes esse dicit/signum quod contra oculi con/
spectum longissime ferunt animo definit. tum lituo
in leuam translato dextra in caput eius qui inaugura
tur posita: ita pcatur/Iuppiter pater si fas hūc Nūma
Pompilium/cuius ego caput teneo Regez Romæ eē
uti nobis signa certa/ac clara sint intra eos fines quos
feci: tum peragit uerbis auspicia quæ mitti uelit qui/
bus missis Numa de templo ita eniz designatas lituo
æthereas regiones uocāti declaratus Rex descendit.
Quamquidē declarandi seu in augurandi Regis for
mulaz ad cœtera: quoq; ut dixi trahi facile licet. Huic
disciplinæ peritia Actitio naui auguris per multū fi/
dei auctoritatisq; accessit. Nam cum Priscus Tarqui
nus aliqua præter maiorū instituta in augurato mu/
tare pleraq; etiam de nouo condere pergeret negare

Actius nauius inclitus ea tempestate augur inauspi cato ea fieri oportere. Quare ira regi mota ludens ar/ tem ut ferunt agẽdum inquit diuine inauguria/fieri ne possit/quod ego nunc mente concipio. Cũ ille in augurio rem expertus fieri posse dixisset. Atqui hoc animo agitaui inquit nouacula cotem discissurum. Cape ergo hoc & perage qđ aues tuæ fieri posse por tendunt: tum illum incunctanter discidisse cotem fe rũt: statuamq; Actii nauii capite uelato/quo in loco res acta est in comitio in ipsis gradibus ad leuam po sitam fuisse. coteq; eadem cũ illa ipsa nouacula in ma nibus posita/ut eius rei etiam apud ueteres monumẽ tum existeret. Auguriis ergo sacerdotioq; augurum ut ait Liuius/etiamq; in libris de diuinatione Cicero tantum auctoritatis & uenerationis accessit/ut nihil domi: forisq; postea nisi auspicato gereretur: Et ad sapientiæ nobilitatisq; primarios quosq; id sacerdo/ tium deferunt: & cum Tyberius Gracchus pater Ty berii: &. C. Gracchoꝝ comitia consularia habuisset: dicerentq; etrusci augures rem in augurio experti ui tio consules creatos fuisse. Gracchusq; ut ineptos in/ sanosq; etruscos incesseret abiens in prouinciam Se/ natuiq; rescripsit ueridicos: non aũt insanos etruscos esse/qui consules præsentes uitio a se creatos dicerẽt: nam cum se collegissent: meminissetq; se locum taber naculo extra pomerium præter maioꝝ cõsuetudinẽ delegisse/quamobrẽ abdicare se senatui cõpulsi sunt. Vt aũt ueneratio huic ordini auctoritasq; . ita & nũs

Ipse adeo creuit: ut collegiũ augurũ coleretur: nã cũ ab initio tres tm̃ creari cepissent: ex qbus. s. tribubus Rãnensiũ / Ticiensiũ & Lucerũ / & obtinuisset cũ mutaret numerus ĩpari tm̃ nũo creati: utcũq; tñ id fieret q̃ttuor numero præter maiorũ consuetudinem creari cepti sunt / tandem cum plebs quorũlibet honorum partem suam Senatu & in foro nacta esset: per tribunos egit / ut ad sacerdotia quoq; uelut ad cœtera cursus aperirent / idq; post multa certamina / uariasq; seditiones obtinuit / ut ad quattuor. s. patritias quinq; ex plebe adiicerentur / factumq; hoc fuit Marco Valerio & Quinto Apuleio consulibus.

¶ De Flamine Diali.

Flaminẽ Dialẽ primus Numa Põpi. Romæ rex creauit / cũ antea reges / põtificũq; / regũq; pmiscue munera obirẽt ut de Priamo & Aenea apud Vir. cernimus: rex ẽt Annius / ut idẽ Poeta ait / rex idẽ hoĩum Phœbiq; sacerdos fuit / idq; ẽt a minoribus tm̃ ut a. C. Cæsare diuo Augusto multisq; deinceps principibus / quos põtificatus maximi titulis insignitos uidemus / obseruatũ est. Ceterũ Numa plures in urbe Romulo q̃ sibi similes reges fore rat9 q relicta religiõis cura bellorũ poti9 negotiis detinerent. Sacerdotes quos q̃ttuor appellauit flamines q rei diuinæ iugiter adiecti eẽnt multis deorũ alligauit Flaminẽ unũ Ioui / quẽ dialẽ uocãt. Marti duos. Quirino unũ / dictus aũt flamẽ dialis ẽ: ut Varro ait q in latio capite uelato erat / & caput filo lãæ p̃cictũ hẽbat

a quo flamen appellabatur. Dialis aũt a Dione quod est iuuans deus. Cœteri flamines eius cui præsident numini decorantur titulis hunc dialem præsertim in signi ueste curuliq; sella adornauit hic solus ut Varro ait albũ habet galerum: uel eo quod maximus est uel quod Ioui imolatio alba hostia fieri oporteat: pleraq; etiam huic pontificio iure iure tributa sunt. Au. Gellius in cõmentariis noctium atticaꝝ scriptum reliquit. Equo enim uehi flaminem est religio. Item iurare Dialem fas nunq̃ est: ignẽ & flãmam nisi ubi sacrum est efferri ius nõ est. Vinctum si ædes eius introierit solui necessariũ est: & uincula per impluuiuz in tegulas subduci atq; inde foras mitti debent: nodum inapice neq; incinctu/neq; in alia parte ullũ habet. Siquis ad uerberandum ducatur si ad pedes eius supplex decubuerit eo die uerberari piaculuz est. Capillum dialis nisi qui liber homo est/non detonset/ Capram & carnem incoctam/& Hederam & Fabam/ neq; tangere diali mos est/neq; nominare. Propagines e uitibus altius prætentis nõ succidet/pedes lecti in quo cubat luto tenui circũlitos eẽ oportet & in eo lecto cubare aliquem fas nõ est. Vngues Dialis & capillorum præsagmina subter arborẽ Ilicem terra operiuntur/neq; ad eius lecti fulcrũ capsam esse cũ strue/ atq; ferro fas est. Dialis quottidie festalis ẽ sine apice. Sub diuo aũt esse licitum non est sub tecto utiliter ẽt a Pontificibus constitutũ: farinam fermento imbutã attingere fas non est: neq; tunicam intimam nisi in lo

cis tectis exuisse/sub cœlo tanq̄ sub oculis iouis nu/
dus ne sit/in conuiuio eius haud quisquam nisi rex
sacrificulus accubabit/mr̄imoniū flaminis nisi mor/
te dirimi non est fas:locum ubi bustum sit nunq̄ in/
greditur. Hos flamines cum ab initio consecrant ca/
ptos duci a patribus uelut ab hostibus mos fuit.
Totidem uero flaminibus quot deos colerent usos
ueteres. M. Varro in his libris/quos inscripsit de ori
gine linguæ latinæ testis est/ut Dialez Martialē qui/
rinalem. Vulcanalem furnialem & falacrum & præte
rea q̄plures. Quin ut nostrum inter sacerdotum gra
dus nō nihil interest:ut Episcopum Archiepiscopū/
Cardinalem/patriarcham & metropolitanū:ita apud
illos flaminū Protoflaminū & Archiflaminum diffe
rentiam fuisse idonei testes sunt.

ℭDe Vestalibus Virginibus.

u Estalis originem cultus quēadmodum ple/
raq; omnia Numma Pompilius intulit & si
eius initia usq; adeo uetera sunt:ut ex Tro/
ianis ad Albanos Aenea duce longe cōmigrauerint/
cuius rei meminit Virgilius his uersibus.

Sic ait & manibus uittas/uestamq; potentem.
Aeternumq; aditis effert penetralibus ignem.

Deæ huic uestæ quam terrā esse eandemq; deorū ma
trem uolebant/perpetuo uigil ignis consecrari sole/
bat/eius obseruatiōi/ac cultui pleræq; uirgines e pri/
moribus patrum electe præfici. Quarum negligen/
tia si forte sāctus ignis extinctus esset flagris a ponti

fice maximo cædi iubebantur ut a.P.Licinio Crasso Põtifice maximo in eã quæ negligentius ignẽ custo/ dierat Valerius scriptũ reliquit incensa uero crimine damnatam uiuã suffodi institutũ est/Virginem Ve/ stalem ut Labeo antistius scripsit minorẽ q̃ sex annis maiorem q̃ annis decẽ natam negauerũt capi fas esse: Itemq; non patrima sit & matrima. Itemq; & quæ lin gua debili sensuq; auriũ diminuta eẽt:alia nec corpo ris labe insignita sit. Itẽ cuius parentes alter amboue seruitute seruiuerint aut in negociis sordidis uersan/ tur:eamue cuius soror ad id sacerdotium lecta sit:ex cusationem mereri aiunt. Item cuius pater Flamẽ uel augur:aut qui decemuir sacris faciundis/aut qui se/ ptemuir epulonũ/aut alius est/sponsæ quoq; ponti/ ficis & regis sacrorum filiæ uacatio a sacerdotio isto tri/ bui solet. neq; eius legendam qui filiam domicilium in Italiã nõ haberet cõstitutũ est:ut Capito Atheus scriptũ reliquit:& excusandam eius qui liberos tres haberet:item edicto prætoris uirginem Vestalẽ/Dia lemue non cogi sæpe rescriptum est. uerba prætoris hæc sunt uirginem Vestalem/& flamineam/dialẽ ait præco in omni mea iurisdictione iurare non cogam de eligenda aũt Virgine uestali hæc obseruata sunt: lege papia cautũ ẽ ut arbitratu põtificis maximi. xx. e populo uirgines legerẽtur/sortitioq; ex hoc nume ro fieret in cõcione:cœterũ inquit ea lex uetustate ut pleræq; aliæ exoleuit:satisq; ei lectioni fieri cœptum est:siquis honesto loco natus pontificem maximũ

adeat: offeratq; ei ad sacerdotiũ filiam: cuius dũtaxat saluis obseruationibus religionis ratio haberi possit gratiam enim papiæ legis per sanctũ fieri aiunt. Hãc Virginẽ a Pontifice maximo uelut ab hostibus capi moris fuit: uerba autem quibus tũc pontifex utitur hæc sunt: sacerdotem Vestalẽ sacra facereq; iussi. pro populo Ro. Quiritibusq; uti optima lege fuit: ita te amata capio amatæ enim nomine appellari oẽs cõsue uerunt: q ea quæ prima capta est a Numa rege fuisse hoc nomine perhibeatur: simul atq; igitur capta: atq; in ea arce uestæ deducta est. illico sine emancipatiõe / ac capitis diminutione exit patriam potestatẽ & ius testamenti faciundi adipiscitur. In cõmentariis autẽ Labeonis quos supra duodecim tabulas composuit: ita scriptum repertum. Virgo Vestalis neq; heres est cuiquã intestato: neq; intestatæ quisquam: sed bona eius tum redigi in publicum aiunt.

¶ De Saliis Marti dicatis.

INter cœtera sacrorũ instituta genera e Numa Rege a posteris etiã in honorem habita / id quidẽ in minoribus fuit / quod Marti scicet gradiuo uouit: duodecim enim ad hæc uiros legit: quos a solemni saltu. quo in sacris utebantur Salios appellauit. his alios duodecim Tullius Hostilius mox adiecit cum Romanis in aciem contra Fidenates eductis Albani a Romanis per speciem proditionis duce Metio defecere. Datum autem his supra tunicã insigne æneum pectori tegmen cœlestiaq;

armaq; uocantur ancilia portare: ac per urbem canen tes carmina cum tripudiis solemniq; saltu incedere: institutumq; ut in fine omnium carminum suorum/ Mamurium appellarent. Hunc Mamurium inclituz ea tépestate fabrum fuisse & cum ancyle cœlo lapsum est Numa Pompilio/ Quiritibusq; ré diuinam a gen tibus/ huic Mamurio negotium datū cōplura huius similia ancylia effingendi tradūt/ quod quidez opus cum ille exquisitissima arte absoluisset/ optioné utrū a se uellet postulari artifici Numā obtulisse quod ex eo peteretur nam exhibiturū uero: artificem nō pecu niam sed gloriam pro mercede petiisse quod eius no men a saliis in finem quorūlibet carminū recitaretur. Idq; per multa tempora in sacris & comitiis: ut ait Li uius obseruatum est. Eo auté huius ordinis sacerdo tum numerū creuisse: ut ad collegiū & collegii sacer dotum magistratū redactum fuerit.

¶De collegio Pontificū & pontifice maximo.

P Ontifices ut pleraq; alia Sacerdotia ab ipso Numa ortos apud Liuium satis constat e s dem diu præterquā a patribus creari non li cuit. Fuerunt autez ab initio hi numerum quattuor. Postquam uero Maximoꝝ quorumcunq; hominuz parté plebs tribunitiis rogationibus obtinuit: ad sa cerdotia quoq; sacrosāctasq; potestates patere sibi adi tum uoluit. Quattuor ergo alios creari ex plebe Pon tifices placuit. M. Valerio/ &. Q. Apuleio cōsulibus omnibus unu s prefectus fuerat a Numa Pompilio/

Isq; pontifex Maximus appellabatur/hic habet ex se sacra oīa scripta/exsignataq;/quibus hostibus/qbus diebus atq; templa sacra fieri deberent:eiusmodiq; diuinis in rebus unde erogādæ pecuniæ sumptus fieri debeat curæ pontifici est:cœteraq; oīa sacra publica/priuataq; sacris pōtificis subiecta sunt: cum uero de religione de sacris discensio est/populus illum cōsulere pergit:perutile illud fore ratus est. Pompilius eius sacerdotii auctor ne ius diuinū negligendo patrios ritus/peregrinosq; asciscēdo turbaretur:nec cœlestes modo cerimonias deducere:sed iusta quoq; funebria placandoq; manes quoq; eiusdem Pontificis apud eū quoq; tabula eē dicit̃/in qua Solis & Lunæ defectus quotiēs lumini caligo fit:& anni/mensiūq; fastorum ratio perspicitur. Pontifices ut Varro ait. Q.M.Sceuola a posse & facere appellatos eē dicere solebat. Sed ea denominatio a.M. Varrone/haud satis probare uidetur. Nam & a ponte & facio pontifices appellatos putat:eo q̃ ab his primum pons sublitius factus:ac sæpe restitutus esse perhibeatur.

¶De Feciali Sacerdote.

f Ecialis sacerdotii nusq̃ apud Romanos uetustiorē usū fuisse q̃ Tullo Hostilio Romæ regnante repperi/quem tamen ut ab Hostilio creatum non affirmauerim:ita ne quidem negauerim a Numa Pompilio omniū religiosissimo:rege creari potuisse utcunq;/id tandem fuerit de nomine priusquā de.M. Valerio feciali regnante Tullo Ho

stilio apud Liuium mẽtio est:feciales uero partes in eo uersebantur ut fidei publicæ inter populos p̄esset neq; iustum aliud bellum fore censebatur:nisi id per fecialem fuisset indictum/cum uero pugnare desitu; est fœdere fides pacis cõstituebatur/quæ fœdera ali/unde fidera appellata ab Ennio/ꝙ fidei faciundæ cã traducta sunt.M.Varro testis est/fecialemq; ipsum a fide & faciendo dcm̃ esse idem existimat:forma uero feriendi per fecialẽ fœderis huiusmodi est qua nullo ut Liuio placet uetustior eẽ memoratur.Fecialis inqt regem Tullum ita rogauit.Iubes ne me rex cũ patre patrato populi albani fœdus ferire.Iubente rege sag mina inquit te rex posco:rex ait:puram tollito:fecia lis ex arce graminis herbam puram attulit:postea re/gem ita rogat.rex facis ne tu me regiũ nuncium Po. Ro.Quiritũ.Rex respondet ꝙ sine fraude mea Qui ritumue fiat facio. Fit ergo tunc fœdus : multisq; id uerbis p̄agit.Legibus inde recitatis:audi inquit Iup piter:audi pater patrate Po.Albani. audi popule Al bane/audi ut illa palam prima postrema ue ex illis tabulis.cæraue recitata sunt sine dolo malo utiq; ea hodie rectissime intellecta sunt illis legibus Po.Ro. prior non defecerit/si prior defecerit publico cõsilio dolo malo tu illo die Iuppiter ita Po. Ro. ferito : ut ego hunc porcum hodie feriam:tãtoq; magis ferito: quanto magis potes pollesq;.Vbi id dixit porcu; sa xo silice percussit:eodem modo pars altera per suum sacerdotem/suumq; Dictatorem peragit.Cum aute;

bellum per feciales indicunt hoc more utuntur: fecialis hastam frenatam præustam aut sanguineam ad fines eorum/quibus bellum indicit defert: nec minus puberibus tribus præsentibus adiicit. qꝫ populi priscorū latinorū homines ut Prisci latini aduersus populum Romanum Quiritum fecerunt: deliquerūtqꝫ Po. Ro. belluꝫ cū latinis priscis fieret: ob eā rem ego Po. Ro. populis priscorū latinorum hominibusqꝫ latinis bellum indico: facioqꝫ ubi dixit hastam in fines eorum emittit: ex quo bellum iustum eē intelligitur.

¶ De sacerdotio patris patrati.

Patris patrati sacerdotiū & si apud Liuium a feciali haud differre uidetur: aliquanto etiā longe abfuisse apparet tamē quod & nomē istius illiusqꝫ atqꝫ officium nō nihil interesse uideat̃ utiqꝫ & de utroqꝫ seorsum dicere uisum est utcūqꝫ eēt: his descriptis nō certe officit īmoueri: sed partes plures dūtaxat adscripserim. Pr̃is patrati usus eodem tēpore/quo fecialis apud Ro. prodit: nā & inde feriendis a feciali fœderibꝰ pr̃is patrati opa auctoritasqꝫ exigebat̃. Ad patrandū eni. i. sanciēdū iuramētū ubi de fœderibus cōuenerāt admitti cōsuere. Creauit autem Marcus Valerius primus fecialis SP. Fusiū: primuꝫ prēꝫ patratū eo bello qđ Tullus Hostilius cū priscis latinis gessit uerbena caput capillosqꝫ cingēs/al's p̄terea p̄tes. s. repetēdi pr̃i patrato dedit. Arcus Martius eū morē ab ātiq̄ssima eqculoꝝ gēte repetēs eiꝰ rei formula antiq̄ssima ē huiuscemodi legatus idēqꝫ pr̃ pa/

tratus:ubi ad fines eorum uenit:unde res repetũt ca/
pite uelato/filo auté lanæ uelamen est:audi Iuppiter
inquit/audite fines cuiuscũq; sint gentis numina au
diat fas. Ego sum publicus nuncius Ro. pie/iusteq;
legatus uenio:uerbis meis fides sit:pagit deinde po/
stulata:inde Iouem testem facit:si ego iniuste/impie
illos homines ullas res dari Po.Ro.mihiq; exposco
tum patriæ compotem nunquã sinas eé/hæc confi/
nes/hæc qcũq; ei primus uir obuius fuerit hæc por/
tam ingrediens/hæc forma egressus. Si non dabun/
tur quæ exposcit diebus tribus & triginta/tot enim
solemnes sunt peractis bellum ita inducit audi Iup/
piter. & tu Iuno ac Quirine/Diiq; omnes Cœlestes/
uos terrestes:uosq; inferni audite. Ego uos testor po
pulum illum quicunq; est nominat iniustum eé neq;
ius psoluere. Sed de istis rebus in pr̃ia maiores natu
cõsulemus:quo pacto ius nostrum adipiscamur cũ
his nunciis ad consulendum Romam uenit cõfestiꝫ
Rex/Dictator/Consul/siue quiuis alius Senatũ ha/
buerit ex his ferme pares consulit uerbis. Quaꝝ reꝝ
litium causaꝝ cõduxit pater patratus Po.Ro.Quiri/
tum patri patrato priscoꝝ latinoruꝫ hominibus uel
priscis latinis quas res nec dederunt nec fecerunt nec
soluerunt quas res fieri dari solui oportuit. Dic inqt
& quem primuꝫ sententiam rogat. Quid censes. Tũ
ille puro pioq; duello quærendas censeo. itaq; cõsen
tio consisto. Inde alii ordine rogabantur:quandoq;
pars maior eorum qui aderant in eandem sententiaꝫ

ibant. Bellum erat concessum fieri solituz ut Feciales in iactu hastæ ut dictum est bellum indicerent.

De sacrorum Rege.

Ex sacrorũ quidem sacrificulus dicit/creari r cœptus est Iuno Bruto &. M. Valerio pri/ mis consulibus eius creandi occasionez de/ dit. Quod cum nuper exactis regibus pleraq; sacra a solis regibus obiri consueta regum exactione uacare uiderentur idq; moleste admoduz populus ferret ut pote q cultui diuino regum exactione uideretur de rogatum Sacerdoté creari placuit quem quominus eidez auctoritatis inesset regio nomine decorauit: sa/ crorum regé appellantes/subiecerunt tamen Põtifici maximo ne similius dictioni fuisset suppositus. Iam exacti reges reducti reges eé uiderentur uel crederen tur quæ uno huic partes iniunctæ essent tũc tempo/ ris minime reperiuntur.

De simulacri traiectione matris deorum.

Allos quidem Berecynthiam siue illã deorum g matrem dicere mauis dedicauit antiquitas: eãq; religioné ut plerasq; alias e Phrygia Ro mam reduxit: & eo quidé tpe quo huiuscemodi car/ men ex libris Sybillinis relatum est. Mater abest: ma trem iubeo Romanæ requiras. Cum ueniet casta ac/ cipienda manu: hoc respõsum cum diu torqueret pa tres/quæ enim mater esset: aut unde petenda: non sa tis reperire poterant physici. Apollinis oraculum cõ sultum misere. Missi huiuscemodi respõsa attulerũt.

Diuuz Apollo inquit arcesite matrẽ/quam ideo qui/dem iugo reperietis. Missi ergo in asiam legati. datũ negocium ut per quisitum ac tandem cõpertuz Deæ simulacrum Romã reducerent. Sed cum Atalus rex Asiæ cõperti a legatis simulacri traiectionez negaret Romanis frustra iã abire parantibus uocem eisdez & creditã eẽ deæ ferũt. Ipa inqt peti uolui Romã ne qđ deo omniũ dignũ domiciliũ est deduci/quo mira/culo exteritus Atalus Romanis illico simulacri trãslationem cõcessit mari ergo trãsiecta Romã ut tradi/tum est. cũ Tyberi nauis simulacro onusta uectant omni genere hoium ex urbe prodeũte cum carmini/bus/sacrisq; in sicco littore adhesisse ferunt/& cũ oĩs multitudo funibus iniectis summo conatu admitte/ret: nulla tñ ui auellere herentẽ ualuit. erat aũt in turba Romanorũ Claudia quinta Vestalis uirgo pstantissimæ formæ: cuius exquisito habitu multisq; pleno illecebris uiolatæ eius uirginitatis publica suspicio circũferebat: pcubit ergo puella ad pedes simu/lacri orans/obtestansq; deam sic inquit: læsæ uirginitatis me ream criminantur: tuũ dea testimoniũ uti rẽ indices quæso ut si tuo dãnata testimonio dea fueriz admissa morte luã. sin hac labe puram argueris: cum tu castissima castas manus prosequere obsecro. Vbi hæc dixit reste q̃ ligata erat nauis manu arrepta/ma/nu puellæ admodũ parũ conãtis facile tractum pro/secuta est: hoc pacto in urbẽ Scipio Nasica solus di/gnus cuius manibus tangeretur/reciperetur q; simu/

facrum iudicatus est:tantum ergo Scipioni negociũ ut templũ deæ magnificæ struerent & eius cultui sa/cerdotes dedicaret quos more deæ uetusto spadones oportebat nõ alio pacto ad id sacerdotium legãdos: cuius quidẽ instituti hoc in causa fuisse cõmemorãt dilexisse Cibelem puerũ quẽdam phrygiũ:dilectoq; hanc cõditionẽ adiecisse:ne castitate polluta adnitere tur puerũ tñ nymphã Sãgaridẽ deperisse:& cũ apud eam sub arbore ei nymphæ dicata una quiescerẽt no/cte dormientes deã arborem cũ ipsa nympha trucida uisse adolescentẽ metu examinatũ in uicinum montẽ cui nomen didyma est cõfugisse/doloreq; amentem pudoreq; admissi facinoris membrum quo delique/rat abscidisse/hac rõe facti dea memor per eiusmodi hoies ppetuo sibi ministrari uoluit. Gallorũ uero no men a flumine phrygiæ uetusto:quod templo hui9 deæ uicinũ est tractũ ferunt cuius ut ferunt fluuialis unde ea uis est:ut ptãtes insanire compellantur.

¶De duumuiris sacrorum.

d Vumuiri sacrorum/quanto munumẽta ue/terum legendo consequi ualuit/sacris libris legendis carminibusq; Sybillæ fatisq; popu li interpretandis præerant:ut Apollinis sacrarumq; cerimoniarum Antistes erant/& quotiens prodigia magnos aliquos rerum euentus emersisset lectister/niis ad puluinaria deorum factis: ut illorum minas auerterent:suppliciisq; sacris placabant/eorum etiam

ritu prospere gestis rebus dicebantur: huius sacerdo tii nullam ante mentionem repperi q̄ tempore ædes castori per filium Posthumi secundum Dictatoris q tunc duumuir dedicatus est. Latino eniꝫ bello pater ipse Dictator uenerat. Cœterum cuꝫ multo tempore duo ad hoc ipm̄ sacerdotium uiri creati eēnt: ac plebs de suo quoqꝫ corpore creare consules ꝑgeret: neqꝫ ad id ipsum satis uirium esset: obtinuit tandem ut qui duumuiri in eam diem creati fuissent decemuiri crea rentur: quinqꝫ ex patribus: totidem ex plebe electis. Quare ex duumuiris deceꝫ uiri appellari cepti sunt.

De septemuiris epulonum.

S Eptemuiratum epulonum q̄q̄ ut coniectari potest genus esse sacerdotii præsumitur ꝓ pterea cum de uacatione Vestalis sacerdotii agit᷑ filiæ auguris decemuiri sacrorum flāmis septē uiri epulonum sacrorū ab hoc sacerdotio excusatio nem mererentur inter sacerdotia hoc ipsum subiun gitur utcunqꝫ id fuerit qm̄ nihil quicquam de hac re mediocris etiam fides auctoritatisqꝫ repperi: qđ huic ordini officiū cōmissum esset ausus asserere non fui. Plinius tamen cum esset orationem habiturus: cum quasi ꝓpter futuros astātes timeret dixit. stabat me dio consularis modo septem uir epulonum. Sūt ad huc Romæ in Pyramide quadrato incisa hæc uerba opus absolutum diebus. cxxx. e testamento. C. Cor nelii TR. Pl. epulonum.

¶ De magistratibus religioni non spectantibus

Sed quoniam nunc de reliquis magistratibus quae ad religioné nõ pertinent tractare intendimus: alii quidem hominum magistratuũ maiores/alii uero minores sunt/qui maiores) qui ue minores essent: paucis animaduertendũ est. Nã An. Gellius pleraq; haec in re ex. M. Massalae auguris libris dicta reliqt cuius uerba haec sunt. Patritiorum auspicia in duas potestates diuisa sunt maximas/praetorum/consulum/censorum/neq; tamen eorũ hominum inter se eadem aut eiusdem potestatis sunt: ideoq; non sunt Censores consulum aut praetorum: praetores. collegae cõsulũ sunt: ideoq; neq; praetores ac consules censoribus/neq; consulibus censores aut ptoribus turbant/aut retinent auspicia: at censores inter se rursus praetores/cõsulesq; inter se uitãt: eo obtinent auspicia/praetor & si collega consulis est neq; praetorem/neq; iure rogari potest: ut quidé nos a superioribus accepimus ut añ haec tempora obseruatum est. & in cõmentario. xiiii. C. Tuditani patet: quia imperium minus praetor maius habet cõsul & a minore imperio minor a maiore aut maior collega iure rogare non possunt: nos his temporibus praetores praetore creante ueterũ auctoritaté sumus secuti ne quo his auspiciis in comitio fuimus Césores aeque non eodé rogantur auxilio/auspicioq; atq; consules & praetores: reliquorũ uero magistratuuz sunt auspicia. i. illi maiores/hi minores magistrat9 appellant~:

maiores centuriatus inquit comitiis minores curiatis ac tributim fuerint ex omnibus his Messale uerbis inquit manifestum qui sint minores magistratus: & quamobrem minores appellantur. Sed & collegam esse & Prætorem Consuli docem quod eodem auspicio creantur maiora autem auspicia dicuntur habere: quia eorum auspicia magis rara sunt quam aliorum. Consul ab omnibus magistratibus & concionem & comitia usque quaque auocare potest: nisi a consule minores magistratus nusquam neque comitiatum/neque concionem auocari possunt ea de re/qui eorum primus uocat ad comitiatum: is recte agit. Quoniam bifariam cum populo agi non potest: nec auocare alius alii potest/si concionem habere uelit uti ne cum populo agantur/quamuis multi magistratus simul concionem habere possint ex his uerbis Messale manifestum est aliud esse cum populo agere/aliud concionem habere/nam cum populo agere/est rogare ad populum/& quod suffragiis suis iubeat aut uetet/concionem autem habere est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.

De Senatorum origine.

Senatorum originem a Romulo institutam esse nemo ambiget: quippe quod urbis parens/& conditor cum iam nouam ciuitatem uiribus & robore iuuenum affatim a se munitam cerneret/aut minoris momenti fore ratus/si eandem consilii ope fulsisset: ex primoribus patrum/qui tunc aderant ciuibus centum numero elegit/quos ob hono/

rem patres/ob ætatem Senatores appellauit:ut apud Lacedæmonios senes appellari eos:qui summű quédam magistratum gerűt. Cicero ait qui uero ex his primoribus centum patribus geniti sunt patritii nűcupati sunt: hunc ordinem mox Tullus Hostilius expleuit alba a se dirupta:Albanisq; in urbem reductis:tű Tullus Seruilius Quintios/Geganos/Clodiosim Senatores accepit:exactis autē Regibus Brutus consul exhaustum bonis uiris Senatum intuens primores equestris ordinis ascribi in Senatores operā dedit:illosq; conscriptos patres appellauit:ex quo tempore patrum cōscriptorum appellatio locum habere instituit penes hos quidez Senatores adeo semper totius Reipu. summa innixa est:ut ne Reges q̃d Consules/aut Dictatores/aut alius quispiam magistratus inconsulto Senatu quippiaz moliretur:adeo ut cum Tarquinus Superbus pleraq; præter Senatus auctoritatem decerneret:tum demum amisso Regio nomine tyrannus appellaretur. Senatores uero triplicis ordinis fuisse reperi. Alii enim Patritii:Alii Pedarii:nonnulli uero conscripti appellabantur. Patricii sunt hi maxime qui Centum illis patribus a Romulo lectis geniti sunt. Conscripti uero Senatores hi qui Regum Consulum/Censorum ue decreto in Senatum lecti sunt pedarios autem Senatores uariis etiā rationibus appellatos inuenio. Alii enim quod hi non haberent sententiæ ditionem in senatu sed in alioꝝ sententias pedibus irēt dictos pedarios

putant/alii ꝙ essent plerią qui magistratus Curules
adepti sella curuli in senatum ueherētur/qui uno pe/
dibus iter facerent/pedarii nominabantur. M. autem
Varro equites quosdā eē ait quibus amplioribꝰ ma/
gistratibus functis nōdum tamen a Senatoribus le/
ctis non esset ius dicendæ in Senatu sententiæ: cū tñ
in Senatu uenire liceret. Sed quas sentētias princeps
dixerat: in eas descendebant. De ordine uero ac rõne
cōsulendi Senatus: quæ hucusą reperi: ea potissimū
adducam. Aliquando enim primo rogari mors fuit
qui princeps in Senatu a censoribus positus fuerat:
nonnunq̄ uero ut essent hi prius rogarentur: qui cō
sules designati essent institutū est. Cicero autez in eo
libro/quē inscripsit Catonem maiorem de senectute
tantum aliquando senectuti honoris tributū scribit/
ꝙ ut quisą natu grādior esset: ita prior in senatu sen
tentiam rogaretur: usu tandem introductum esse di/
citur: ut quem consul ipse rogasset: is prior ex senten
tia uerba faceret: alium tamen q̄ consularem uiruz ro
gari fas fuisse negāt: ex qua sane consuetudine. C. Iu
lius Cæsar in eo Consulatu quem gessit. M. Bibulo
tris dūtaxat uiros extra ordinem rogasse dicitur. M.
Crassum/Gn. Pompeium/&. M. Catonem post. M.
Crassum. Gn. Pompeium/ut filiam sibi in matrimo
nio collocauit rogare primū cepit. Cuz uero. M. Ca
tonem rogaret/atą idem cum consulebatur de re. P.
nimis forte diceret longioreą proinde oratione ute/
retur: qua omne fere tempus quod est habēdum Se/

natui tereret. Cæsar uiatorem uocauit. M.q; Catonē quoniam finem non faceret prehendi loquentem/& in carcerem trahi iussit. Catonem cū imperio pareret Senatus cōsurrexit/& ad carcerem psequebatur. Cuius rei quasi inuidia motus Cæsar destitit atq; emitti iussit: de more aūt habēdi senatus. M. Varro rogatu Pompeii librum edidit: cum ille primuz consul cum M. Crasso fuisset designatus: creditur quia foris militiæq; ad eam ætatem occupatus uellet ciuilis cōsuetudinis cuius expers erat fieri peritior. Sed eū libruz in ipsa Varronis ætate periisse: idem ipse in Epistola ad Opiani cū scripsit/qua in epistola multa scribere Varronem id genus. Au. Gellius in cōmentariis noctium atticarum refert/primū ibi scriptum fuisse per quas personas haberi Senatum liceret: nominat Dictatorem Cōsulem Prætorem Tr. Pl. inter regē præfectum Vrbi: neq; ullis aliis ius fuisse Senatum frequētem iubere asserit: addit deinde ex ordinario iure tribunos militares/qui pro consulibus essent. Item decemuiros Reip. constituendæ causa creatos consulendi Senatus habuisse de præfecto urbi Latinorum utrum Senatum habere liceret non satis conuenire ait qui licere negauit quod nc ille quidem sit perinde ius dicendi in senatu sententiæ non habeat in rationem adducunt/eaq; ætate quæ nondum Senatoria sit creari. M. aūt Varro/& Atheus Capito ius esse præfecto huius Senatus habendi aiunt/quādo quidem & Tr. Pl. q̄q̄ non essent Senatores ante Ac/

tinſum plebiſcitum ius ſenatus habendi eſſet:ſcripſe rat etiã de interceſſoribus illis ualet ius intercedendi fuiſſe/qui uel ea poteſtate/uel maiori fuiſſent is q Se natuſcõſultum aut plebiſcitum uel aliud decretũ ro/ garent de loco habẽdi ſenatus:aut ſenatuſcõſulti ro/ gandi niſi in locis Augures conſtitutis:quæ templa appellabant haberi rogari ue poſſe negabãt:unde & curiam Hoſtiliam/Pompeiam/& Iuliam cum ꝓpha na eſſent templa per augures ſunt conſtituta:de tem pore uero habendi ſenatus ita ut dixerit ante exortũ inquit Solem aut poſt eius occaſum. Senatuſconſul tum irritum eſſe opus & Cenſorem fuiſſe:per quos & quo tempore factum ſeu conſulendum : De ætate autem Senatoria etiam adoleſcentibus ſenatorũ ſena tum ingredi licuiſſe : ueterum monumenta legenti/ bus apparet : Quominus uero tandem in Senatum illi ætati uenire liceret. Papirii prætextatum factuz in cauſa fuit. ut Valerius Maximus ſcriptum reliquit. Tunc igitur conſtitutum ne cui paucioribus. xx. & quinq; annis nato Senatum ingredi liceret:ut apud Plutarchũ in uita Magni Pompeii. Item apud ius ci uile Romanoꝶ:quo nos etiam hoc tempore utimur facile cõſpicari licet. Qui uero ſenatus habiturus eẽt auſpicari primo:atq; imolare hoſtiã debere. Itẽ Var/ ro cenſebat docuit & de diuinis rebus priuſq̃ de hu/ manis ad ſenatum eſſe referendum. Item ſenatuſcon ſultum duobus modis fieri aut per diſceſſionẽ:ſi cõ/ ſentiretur:aut ſi res dubia eſſet per ſingulorum ſentẽ

tiam. De pignore quoq3 capiendo multa irroganda senatori: qui pro tempore in senatũ uenire debuit nõ interfuerit. Quantum uero ad senatorũ familiã per/ tinet: senatoriarum psonaru3 appellatione & uxores cõtineri decretum est: adoptiuos aũt filios & si anteq̃ patres in senatum essent ducti: se se in adoptione de/ dissent senatores esse placuit. si quis autem ex Patri/ tiorũ ordine plebeio homini se in adoptione dedide rit: patricium tamen manere cautum est/quam lege3 ea tempestate nullam fuisse arbitror cu3. P. Clodius uir patritius/quo tempore tribunitia potestate fun/ geretur: qua in aduersum Ciceronem factione utere tur plebeio homini se adoptandum prebuit. Cõtra senatorum filiæ nisi quæ senatoriis hominibus nu/ ptui traditæ essent. clarissimarum fœminarũ nomine non continerentur: senatoris uero filium a patre emã cipatum: & si filii nomen iure ciuili amittit: senatoriã tamen retinere dignitatem creditur. Posthumi aute3 quãuis post patris mortem nascuntur: senatorii ta/ men homines appellabant: cũ uero qui postq̃ pater senatu motus est: cõcipitur & nascitur non eẽ senato ris filiũ pculus & Pegasus opinabant: siqs uero añ conceptus fuerit: q̃ eius pr̃ senatu moueret: nõ noce bat filio casus pr̃is quominus senatoris filius cẽseret sed si pr̃ anteq̃ conciperet filium senatoriã dignitate3 amiserit: ac deinde decesserit: filii aũt in aui potestate senatori reciderent. & si non quasi senatore patre nati uideantur Senatorii tamen esse censebatur: mulieres

autem Senatoribus primo deinde inferioris sortis hominibus matrimonio collocatæ clarissimarum ordinis non sunt/Itaq; impetrare plereq; a principibus solent:ut nuptæ iterum inferioribus uiris in senatoria nihilominus maneant dignitate ut dicitur diuū Augustum Iuliæ Meniæ consobrinæ suæ īdulsisse. Senatores uero senatorio ordine amotos q̄uis capite non minuantur/& ciuitatem retineāt. Iudicare tñ ac testimoniū dicere prohibet lex iulia repetundarum.

De tribunis celerum equitum.

t Ribunos celerum equitum primus Romulus creasse fertur:cum tres equitū centurias quarꝫ opera in omni Reip. discrimie uteretᷣ ascripsit eas centurias Ramnensium/Tatiensium/lucerum appellauit Ramniam a Romulo/Tatiensium a Tacio:lucerum uero denominatio:ut Liuio placet incerta est/quos aūt tertios his præfecit uiros/quos ex tribus elegit tribubus tribunos nominauit/fuisse autem numero trecentos ait equites:eo quod singulis curiis/quæ triginta erant/decē asciuerit. Qui uero celeriter acurrere eos uolunt:si quando Resp.illoruꝫ opera indiget/& appellari Celeres uoluit. Sunt etiaꝫ qui a Celere quodam qui primus iis ordinibꝰ a Romulo præfectus fuerit.Remi interfectore hoc nomē inditum esse opinentur:ut Ouidius in libro fastorū significare intelligitur.

¶De Quæstoribus.

q Væstoribus creãdis origo uetustissima est: & ante oẽs pene magistratus instituti sunt. Gratianus aũt in eo libro quẽ de temporibus scripsit: ipsum etiam Romulum & Nũmam duos habuisse questores/quos non sua uoce: sed populi suffragio creatos scriptuz reliquit cæterum ut Romulum quæstores habuisse nõ usquequaq; notum est. Ita Tullium Hostiliũ regez quæstores habuisse constaret inquit. Qui uero publice quærendæ pecuniæ præpositi essent appellatos aiunt. Quæstorum uero ærarii/& urbanæ pecuniæ curam agere prouincias partim exigendis uectigalibus sortiri pleriq;: ut Gratianus dixit epistolis in Senatu legendis occupari. Iiq; nuncupari candidati principes: nõnunq̃ autem maleficia cõquirere quæstoribus negocio traditum est/ex quorũ exercendis quæstionibus quæstores dictos fuisse. M. Varro opinari uidet᷑. Quæstores ut fere omnes reliquos magistratus taz plebeios/q̃ patritios promiscue creari obtinuit/quæ potestas quoniam minoribus ascribere/neq; reprehensionez/neq; uocationem habet: & queadmodum priuati in ius ad prætorem uocari solent eadem gerendoꝝ honorum dicendæq; in Senatu sententiæ initiuz fuisse ꝓhibetur ẽt quia de capite ciuis Ro. in iussu populi non erat ꝑmissum Consulibus dicere: ꝓpterea quæstores constituebantũr a populo/qui in capitalibus præessent rebus ii appellabantur quæstores paricidii

quorum & meminit lex duodecim tabularum.

De interregia potestate.

r Omulo ergo humanis iaz rebus subducto fluctuantibus patrũ aĩs quo pacto Remp. procurarent/ quẽ in demortui Regis locum suffecturi/ aut quo tandẽ pacto essent/ ne noua multitudo sine rege ac duce passim uagarentur: ac uicinorum tandem irritatis animis: urbem rectore uacuam uis aliqua externa adoriretur: difficultati rerꝝ consulere rati: centuz patres excedere de curiis singulos ex singulis legũt/ qui summæ rerꝝ præessent: ex iis unũ qui insignibus imperii & fascibus eẽ decernũt: qnqꝫ dierum spatio finiretur impium: eoqꝫ pacto uicissim inter se sortiebantur: dum orbe exacto annus circũageretur. Sed huius imperii cum iam pertesum uideretur/ ac plebs pro uno rege centũ sortitam esse quæreretur/ audirentqꝫ ea moueri patres/ qui uel imperiũ posciturĩ esse uidebantur per speciẽ beneficii ultro offerentes rati summam potestatẽ populo permittunt/ statuunt neue plus iuris ac potestatis futuro regi pmitterent: q̃ apud se retinerent/ simul decernũt quem populus ipse regem iussisset: ita demum ratus haberet/ ac si patres auctores extitissent. Tum rex conciõe aduocata quod bonũ iustum felixqꝫ sit inquit Quirites regem create/ si dignum qui secũdus a Romulo sit: creaueritis Patres auctores fient/ atqꝫ ea conditiõe reges creabant/ apud quem ergo summa rerum erat/

dum Regia potestas uacans erat interrex appellaba/tur. Apud minores uero Romanoꝝ cum Reip. cau/sa abessent consules: neq; habendis comitiis interesse possent/ sine uicio Consules creati essent: si Dictato/rem comitiorum causa dici non placuisset: res ad in/terregem deducebatur/ ac per inter regem consularia comitia habebantur.

¶De duumuiris capitalibus.

I duumuiratus capitalis petere originẽ uol/ueris: usq; a Tullii Hostilii regis tẽporibus erit repetenda. Is enim bellum cuz Albanis gesturus: copias iam e campis in aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius Albanorum dux regez Ro/manorum ad colloquiũ uocauit/ ubi in conspectum uenerunt: diu de conditionibus pacis inter eos agita tum est/ hanc tandem conditionez inierunt. Erant in exercitu Albano trigemini fratres/ qui curiatii appel labãtur/ ut hi cũ trigeminis Oratius Romanis ferro dimicant utrius exercitus uictores eẽnt. Is populus cũ bona pace alteri imparet. Armati ergo Oratii illic Curiatii in campum prodeunt diu uario marte pu/gnant: ad extremum tres Curiatii atq; ii quidem oẽs Saucii duos ex Oratiis obtruncant tertio integro re licto. Iuuenis ergo intiger corporis/ animiq; uiri/bus: ne si stando tutari ictus non posset: ambire cam pum instituit: ex Curiatiis q̄ ualidior erat metu exa/minatum fugere ratus persequi illũ egre licet pergit. Oratius ubi alterum longe ab aliis esse cernit. Curia

tium aggreditur/parumq; ualidũ obtruncat facile:ac curente fratri ferre auxiliũ primo illo etiam ĩfirmiorẽ & uix sustinentez arma facilius occidit. Tertiũ graui uulnere/metuq; graui ore:minore negocio cõfodit. Iuueni ergo Oratio omniũ consensu gloriosissimus triumphus decernitur. Triumphanti ergo cum om/ne genus hominum. tum Oratia soror uenit obuiã: hæc Oratia alteri ex Curiatiis forte despõsata fuerat: qua ubi conspexit:ocii nuper a fratre uiri pendentes ab hasta exuuias lamentis & fœmineo eiulatu cõple bat omnia:cuius rei indignatione sororem interfecit ratus publicã lætitiã turbasse triũpho ergo acto Ora tius apud regem trahitur in carcerem seruandus tra/ditur ergo omniũ sentẽtia Oratiũ damnat capite:sed recens tam insignis facti memoria per multũ fauoris a Rege ipso sibi uendicat. Dilatione ergo iudicii rex quæritans:tum primum duos uiros creat/quæstio/nez iudicii ab se ad illos reicit:quid plura? duumuiri plectendũ capite Oratium pronunciant. Sed Oratius ab illa sententia populum appellat:res ad populi iu dicium reiicitur. Tum uero senis orbiq; triũ libero/rum parentis lachrymis & pro cõcione orationibus acta:insignis actæ rei recenter memoria:reuz iuuenẽ populus absoluit. Tuz ergo duumuiris capitalibus initiũ eẽ cepit:unius tñ argumẽto triũuiri collegæ fa cti sũt:q uero capitalibus q̃onibus p̄essent:& carceris rez capitalium agerent custodiã appellati sunt cuius ẽt magistratus in dãnatiõe. C. Manilii Capitolii opa

usũ Po.Ro.Liuius meminit eorundẽ interritu triũ/ uirorum in eos qui cum .L. Catilina coniurauerant animaduersum est:ut meminit Salustius.

De præfecto urbis.

d E præfecto urbis nusquã antea quicquã re/ pitur/q̃ de Sp.Lucretii patris Lucretiæ præ fectura:non tamen alios reges præter Tar/ quinũ Supbum præfectos Vrbi creare potuisse ne/ gauerim quo se se res uertant:cum regibus proficisci opus foret:penes præfectum Vrbis summa rerũ re/ linquebatur:ubi aũt imperium propagatum est:to/ tius Italiæ iurisdictio ad præfectum urbis delata est omnia enim crimina æque per totam Italiam admit tebantur:ut epistola diui Seueri ad Fabium Cylonẽ cautũ:est præfectus urbi sibi uendicat:in initio uero eius epistolæ ita scriptum est.Cum urbẽ nostram fi/ dei tuæ cõmiserimus:quicquid intra urbem admitti tur/ad præfectum urbis uidetur ptinere.Sed & si qd intra centesimum lapidẽ admissum sit præfecti urbis ad cognitionem pertinet si ultra centesimũ lapidẽ ad missum fuerit Vrbis præfecti notio non erit/audiet seruos qui ad statuam confugerint/aut qui de domi nis conquerantur/q; de suo peculio empti non ma/ numittantur/audiet dominos egẽtes/& qui se egros esse dicant/desiderentq; sibi a liberis suffragium im/ pẽdi relegandi etiã deportandiq; in insulam potesta/ tem præfectus huiusmodi obtinet.Si quis aũt seruũ suum in uxorem suam adulterium cõmisisse asserit

apud præfectum urbis erit audiendus/neq; est alie/
num ab eius potestate:ut coram ipso interdici quod
ni clam exercetur. Solent item ad præfectum Vrbis
tutores/curatoresq; remitti qui male in tutela/curaq;
uersati fuerant:quiq; grauiore animaduersione q̄ ut
suspectorum crimen incurrant indigent seu quos pro/
bari possit datis nummis tutelam occupasse:seu acce
pta mercede operam dedisse:quominus idoneus tu/
tor assignaretur alicui uel consulto circa edendū pa
trimonium eius quantitatem minuisse/siue euidenti
fraude Pupilli bona alienasse. Id quoq; iniūctum est
huic magistratui a diuo Seuero ut emancipia tueat̃/
ne prostituantur. Curare præterea præfectus debet:
ut nummularii probe se agant circa suæ professionis
negocia obeunda/temperentq; ab iis quæ leges non
admittunt. Si autem patronus se a suo liberto aut do
cuerit/aut contumeliosum sibi libertū queratur/siue
se conuitium ab eo passum liberum ue suū/uel uxo/
rem/aut quid simile obiectū fuerit præfectus Vrbi
adiri solet:& pro modo querelæ corrigere cū aut cō/
minari aut fustibus castigare/aut ulterius procedere
in pœnam solet q̄ si delatum se a liberto aut cōtra se
cum inimicis conspirasse doceat etiam in re tali præ/
fectus in eum pœnam constituet:cura etiam rei ma/
cellariæ omnis ut iusto precio ueneat ad offiñ præ/
fecti pertinet & ideo forum Boarium Suarium Pisca
rium & Olitorium ad eundem præfectum pertinet.
Ad tuendam quoq; populorum quietem dispositos

Stationarios milites habere debet curareq; ut sibi q̄d ubiq; agitur per delatores denunciet potest etiã urbi interdicere negociationi professionibus aduocatio/nibus & foro ad tempus in perpetuũ:sed cuz multo tempore præfectus urbi creatus fuerit:demum illius ditione delata ad prætorem translata latinarum feriarum dumtaxat creari ceptus est:& cum cœterorꝝ om/nium magistratuũ fora quiescerẽt soli præfecto urbi latina subirent nequis alteram magistratuum speciez arbitraretur pleraq; quæ ad præfecti ditionem pertinere uidebantur de industria omissa sunt.

¶De Consulibus.

c

Onsularem potestatem Regiæ potestatis exemplo accersitam fuisse uetustatis mo/numenta declarant. Exactis enim Regi/bus duo uiri creati sunt:quibus præterq̃ annuum imperium datum est nihil aliud immutatũ est. Itaq; Lictores & trabeam:cœteraq; reguz insignia tenuere ꝙ consulere Reipu. deberent/consules appellauere. Iniunctumq; ut omnium quæ e Rep. fore ar/bitrarentur/diligeuter curam agerent. Primi Consu/les post exactos Reges fuere. L. Iunius Brutus:&. L. Tarquinus Collatinus/Brutus cum collega egit:ut penes alterꝝ dũtaxat fasces forẽt:ne si penes utrũq; populus cõspexisset:duplicatũ terrorẽ ex uno ad duos reges q̃reretur. xii. erant Lictores/q cũ fascsib9 uirga

rum securim cuiq; consulum præferebant/quem nũ
merum lictorum collegisse Romulum ferunt eo qđ
xii. Vultures in Auentino monte cum auguris cum
fratre contenderet inspexit: nonnullis autẽ atq; ido/
neis auctoribus hoc ut pleraq; alia scilicet apparito/
res sellam curulem togam & prætextã ab etruscis po
pulis asciuisse uerisimilius uidet̃/etruscos scilicet cũ
duodecim populis cõstarent/rege cõmuniter creato/
unũ Lictorem regi singulos exhibuisse. Lictores aũt
a ligãdo dictos existimant/ꝙ quem cõsules prehẽdi
iussissent/præsto essent ad prehendendũ/& ueniẽtes
Consulibus obuiam de equo descendere iuberent.
Iunio autem Bruto altero ex cõsulibus extincto cuʒ
solus. P. Valerium in consulatu remansisset: hic eniʒ
in Tarquini Collatini locũ susceptus erat/ꝙ ille ob
inuisum Tarquinorum genus se cõsulatu abdicare
cõpulsus esset: ut sunt mutabiles uulgi animi in ipm
non inuidia modo: sed suspitio etiam cum atroci cri
mine aborta est/& cum consul aduocata concione se
expurgasset/auctor esse instituit ferẽdæ legis/ut ad/
uersus omnes magistratus eẽt prouocatio. Tuʒ uero
consularis auctoritas Regiæ potestati longe iferior
esse cœpit ac libertatis iacta semina mirum immodũ
conualuisse uisa sunt consules nisi a patribus creari/
qđ apud alios auspicia non essent/religionẽ fore ali
quando creditum est/profligato tandem gallico bel
lo eo. s. quo. T. Manilius Torquatus torquæ hosti
gallo/quem singulari certamine occiderat detracto:

Torquati nomen sibi posterisqꝫ suis clarissimū dedit: assiduis tribunitiis seditionibus uicti alterum ex plebe Consulem creandū concessere. Primus autem de hac plebe consul. L. Sequatius creatus est. Et cum antea Tribunos militū/qui pro Cōsulibus essent ex suo quoqꝫ ordine creari plebs obtinuisset. Sæpenumero creationi tribunorū consularis dignitas intermissio fuit/adeo ut duobus aliquando/nōnunq̄ pluribus: sæpe etiam paucioribus annis consulare imperium uacauerit. De cōstitutione uero consularis potestatis id uulgo cōpertum est habitis. s. per Consules siue alterum duoꝝ siue per inter regem & dictatorem comitiis quæ tribuū/centuriarumqꝫ cōuentu ac suffragiis constant & in campum Martium accitis q̄ consulatum petituri erant in campū descendunt: atqꝫ eo ꝙ tunc candidis uestibus induti sunt/cādidati uocantur/in quem igitur populi suffragia cōsularibus habitis comitiis suffragiisqꝫ rite peractis cōcurrebāt. Is erat consul designatus: sed quē de comitiis habuimus mentionem/non incongruuꝫ est hic non nihil ex iis quæ ad nos usqꝫ peruenerunt ascribere. Comitiorum enim alia calata/alia tributa nuncupant̄. Calata uero dicta ꝙ calari per lictoreꝫ. i. uocari. Ea uero in centuriata & curiata diuiduntur. Curiata ex curiis quæ triginta nuwero erant & omne genus ciuiuꝫ cōtinebant/per curiatum lictorem uocabantur. Centuriata uero per cornicionē ex censu & ætate accerseban tur. Tributa uero ex omnibus regionibus Vrbis ac

bubus ut reor nuncupata conſtabant. Centuriata au
tem fieri intra pomerium nefas erat. ꝙ exercitui ut fe
runt extra urbem imperari ius non ſit. Propterea cen
turiata in campo Martio haberi/ꝙ exercitui impari
præſidii cauſa ſolitum ſit. Illud præterea neceſſariū
conſulatum petentibus/ut per ſe ipſos comitiis inte/
reſſent/per alios petendi facultas nullo pacto decer/
nebatur. Quinetiam perſcribendis cœteris magiſtra
tibus obſeruatum uideo. Eam præterea poteſtatē de
qua agimus & filii familias & ſui iuris conſtituti cō/
ſequūtur: ſeq́ ipſos apud ſe ſua auctoritate emanci/
pandi facultas eſt. Tandem etiam inſtitutum ut qui
conſules fierent ipſo iure ſine emancipatiōe a patriæ
poteſtatis uinculo liberarentur.

De Dictatore.

Ictatorem Albanos prius q̄ Romanos ha/
d buiſſe/quippe qui Metium Suffectium ha/
buerūt: teſtis eſt. T. Liuius apud Romanos
uero primus Dictator factus ē. T. Largius
primū conſul/quo anno quibus ue cōſulibus nō ſa/
tis cōſtat. Illud uero liquet latino/ſabinoq́ bello im
pendente ſexaginta ue populis in Romanos cōiura/
tis cōcitāte Manilio Octauio tuſculano Tarq̄ni Su/
perbi genero/q eū penes exulabat Dictatorē Romæ
creari inſtituiſſe: ea ſumma q̄dē ptās apud Romanos
fuit a qua nec ꝓuocādi ius fuiſſe: & aīaduerſū in ca/
pite cuiuſq́ ciuis romani/totiuſq́ Reip. ſūmā ditio/
nem penes ip̄m habuiſſe ueterū ſcripta teſtant̄. Licto

res & uniuersa regum insignia Dictatori attribuere. Qui ãt summũ ei in populũ ius sũmaq; ptãs fuit magister populi cognominatus est: ex quo factũ ut q ptãtem aliquã de publico hẽret: utpote illud a suprema dictaturæ ptãte ortũ duceret. Magistratus uelut a cãdido candidatus uocaret. dictator aũt nullo alio pacto creari cõsueuit: q̃ cũ uis aliqua maior de ĩprouiso aborta ingentẽ urbi cladẽ minitari uideret: pri9 non nisi e pr̃ibus uelut pleraq; alia: dictatorẽ legi fas fuit: tandẽ ut cœtera quoq; id ĩpm ĩminutũ est: bello enĩ qđ Po. Ro. cũ Faliscis gessit. Tarquinẽsibusq; primus de plebe dictator creatus est. C. Marius Rutili9 qui & ipse magistratũ equitũ etiã de plebe hoiem. L. Plautiũ dixit: hũc magistratũ quenq̃ ãplissimus eẽt: non nisi sex menses retinere licuit: q; uero futuros dictare magistratus solitus sit: appellatũ eẽ Dictatorẽ. M. Varro ait huius etiã ptextu magistratus. L. Sylla ac deinde Iulius Cæsar Remp. oppressere tyranidis inuisum/atq; infame nomen euitare cupiẽtes. De Dictatore ergo q̃tũ p ueteꝶ disqsitionẽ licuit diximus.

¶De Magistro equitum.

Quales tribuni celerũ apud reges tales ferme apud dictatores magr̃i eqtũ fuere: & ut dictatori ius sũmũ in populũ fuit: ita in oẽs milites & accẽsos magistratui magr̃o eqtũ fuisse traditũ ẽ prim9 magr̃ eqtũ. S. Cassius fuit a. T. largio prio dictatore creat9. Id demũ officii fuit magistratus eqtũ apud dictatores qđ tãdẽ pfectores ptorio apđ cæsarẽ

ℭ De tribuno plebis.

t Ribunis plebis creandis initium fuit secesſio plebis a patribns in montem ſacrũ facta. Tranſacto enim bello hinc Volſcorum: illinc equorum atq; Sabinorum cum ex promiſſis patrum ferendæ legis deliberanda a nexibus fœneratorum plebe ſpes quibuſdam certis indiciis uerſaretur/ quæ tamẽ quadam ac nimia luſione protrahi uideret a patribus Marco Valerio Dictatore creato/ qui ad populares ſeditiones comprimendas. ingenſq; gerendũ bellum mitteretur: cũq; pro plebe ad ferendam legem intercedere cepiſſet/ & quæ ſe & plebem fruſtari uideret: magiſtratui ſe abdicaſſet/ accederetq; ad dignitatem plebis: quod patres plebis animos a ſeditionibus auertere rati ſub prætextu ſacramenti conſulibus præſtiti nouo bello cogere ad militandũ adnitebantur. Plebs permoleſte id ferens in montẽ ſacrum/ qui eſt trans Aniẽnem tertio ab Vrbe miliario ſeceſſit/ quod cũ ingentem trepidationem incuſiſſet patribus. Quonam enĩ modo urbem omnium militum robore exhauſtam ſiqua uis belli aliqua ex parte irrepſiſſet tutari Rép. facultas dabatur. Menenium Agrippam ſummæ ea tempeſtate auctoritatis uirum plebi charum pariter/ ac patribus legatum ad componendam popularem ſeditionem decernunt/ qui graui uſus oratiõe in quã Apologum de conſpiratione membaorum contra uentrem induxit/ quemadmodũ ſi quã ea cõſpiratio cladis attulerit: uſq; eo delinuit plebis animos: ut illius

opera pacem cum patribus iniuerit/in cuius pactiõe fœderis cõuenit uti plebeios in urbe magistratus ob tinerẽt/duos ergo tribunos tum habere plebs cœpit a Vir. T. Veturio consulibus alia inuisus secessione tres additi Apio Claudio/&. C. Quintio Cõsulib9 mox qnqꝫ. Itẽ alii. M. Oratio Puluillo &. Q. Minu tio hoc pacto. x. tribunis in plebẽ Ro. fuit iurisditio Tribunoꝝ uero tãta creuit auctoritas/ut qcquid Se natus decreuisset: ita demũ ratũ hẽretur: si tribuni ap probauisset stabãt: ergo in uestibulo curiæ: ubi hẽba tur Senatus/templũ ingredi nõ licebat: & quæcunqꝫ senatores decreuissent Tr. animaduertenda perfere/ bantur ut si pro Republica fore uideretur approba/ rent; cœtera ad arbitrium reiicerent tanquaꝫ Senatus cõsulta approbassent. T. litteram in tergo adiiciebat haud alio pacto rata iudicatuꝫ iri/sed de Tribunitia potestate si larius patere uobis uoluerimus/labeonis Antistii iuris peritissimi constat sentẽtia/cuius uerba quemadmodum apud Au. Gelium scripta reperi: ita ipse scripsi in quadam inquit epistola Athei capito/ nis scriptum legimus Labeonem antistium legũ atqꝫ morum Po. iurisqꝫ ciuilis doctuꝫ apprime fuisse: sed agitabat inquit hominem libertas uecors usqꝫ eo: ut diuo Augusto iam principe & Remp. obtinere ratũ/ pensumqꝫ nihil haberet/nisi quod iustum factumqꝫ in Romanis antiquitatibus inuenisset: ac deinde nar rat: quod idem ipse Labeo per uiatorem a Tribuno plebis uocatus responderit. Iussit enim ei qui missus

erat ad tribunum plebis redire:eiq; dicere ius eos nõ habere/neq; se neq; aliũ uocandi quodãmodo mori/bus maiorũ Tribuni prehensionẽ haberẽt/uocatio/nem nõ haberent/posse igitur eos uenire & prehẽdi se iubere:sed uocandi absentem ius non habere. Idq; etiam apud Varronẽ in libro rerum humanaꝝ scriptum asserit. Au. Gellius/qui sane Varro cum trium/uir eẽt asserit a tribuno plebis non uocatũ fuisse:cuz Trib. ple. eẽt neminẽ uocari iussisse maxime uero patres tribunoꝝ intercessionibus extitere:id quidez est uim a cœteris magistratibus prohibere fieret:aut minores in legibus ad populũ ferendis quæ Plebiscita appellantur. In quibus sane rogandi patrũ interesse nulli admodum ius fuit/qui etiam in ꝓuinciis pro/consularibus assignandis ut idem apud Plutarchuz in uita. M. Catonis maxime in tribunatu. P. Clodii licet istud etiã obseruatuz est inter tribunos si cœteri omnes unam rem probassent:unus uero id ꝓhibuisset:plus cœteris quidẽ omnibus in ea ꝓbatione pol/lere:& reliquos omnes facile impedire posset.

De Proconsulari potestate.

d Ehac quidẽ potestatis specie nihil quicq̃ prius reperi q̃ bello cum Po. Ro. cum equis in/feliciter gesto maximoq; terrori urbi illato: tum enim Consul qui in Vrbe remanserat:quo celerius delectum facere posset/Procõsulem creauit/qui

obſeſſo collegæ auxilium afferret. Creatus eſt igitur Proconſul. T. Quintius Albo & Sp. Fuſco conſuli/bus/quod uero pro conſulibus mitterétur:eorumq͂ uice functuri eſſent/ Proconſules appellati. Iis magiſtratibus cœtera quidem cõſularia inſignia conceſſa ſunt præterquam quod ſex duntaxat Lictoribus uti iniunctum eſt. Qua tempeſtate nõ ordinaria quidẽ ſed delegata iuriſdictione proconſul de quo agimus utebatur/quamuis poſtea uſu euenit:ut ꝓpria huic magiſtratui iuriſdictio competere inſtituit:propagatis enim Imperii finibus complurium & ingentium bellorum adminiſtrandorum cura exorta:obſeruari cœptum ut quo quinq͂ anno Conſules fuiſſent: ſe/quenti proconſules remanerent in uarias prouincias cum Imperia ſortirentur. De finibus autem proconſularibus/quæ nanciſci potui/ea breuiter ſubiiciam. Poteſtatem ſuam Procoōſul niſi in ea prouincia quã eſt ſortitus exercere non poteſt/quãuis uoluntariam aiunt iuriſdictionem eam eſſe auctoritatẽ manumit/tere ſeruos ſuos apud ſe uolentes/aut ſe adoptandos dari poſſim præſtare. Cõtentioſam uero iuriſdictio/nem præterquam in prouincia tractare non poteſt: nec quicquam in prouincia negociorum exoriretur quin ad Proconſulis adminiſtrationem pertinere ſoleat/ ſinautem fiſcalis cauſa incideret:melius faciet ad procuratorem Cæſaris deferre. Si uxorem ſecum in prouinciam iuſſerit/quod non feciſſe decentius pu/tabitur ea quæ deliquerit in eam ipſam aĩaduerteret.

Obſoniis dono miſſis ut prorſus abſtinere nõ debet ſed in accipiendis modum ſeruare/ualde enim inhumanum eſt a nemine:paſſim uero uiliſſimum & penitus auariſſimũ:ab aliis uero reb9 dono miſſis omnino abſtinere proconſulem oportet. Item ab oium rerum præterq̃ uictus quottidiani cauſa. Lites uero quæ ſerioſa excuſſione/animaduerſioneq; indigent ſumatiʒ pertractare/ac diffinire non debet quæ cognitionem exactionem ue deſiderant:ut obſequiũ a liberis & patrimoniis exhibent̃ a liberum ſummatim animaduerſi pronunciare poterit. Parum autem obſequentes patronis ſuis libertos cuʒ uerbis paulo atrocioribus exterreat:tum etiam fuſtium caſtigatõe coherceat abſq; iudicio ſapientis ac fori ſtrepitu. Nõ habentibus aũt aduocatum ob inopiam/ſeu aduerſarii potentiam ultro exhibeat:ac deniq; uniuerſa expediat/quæ mero ut aiunt imperio aſſignari ſolent. Id enim ſignificat gladii poteſtatem in facinoroſos ſeruoſq; animaduertendi. Sed qm̃ negociorum prouincialium multitudinem per ipſum obire per cõſulem difficile eſt:legatum pro conſuleshabere ſolent:De cuius officio pauca uidenda ſunt.

De Legatis Proconſulum.

Olent Procõſules ob rerum gerendaꝝ mul
s titudinem in prouincia legatas ſtatuere qui
non propria ſed mandata iuriſditione utantur/quos prius etiam q̃ in prouinciam peruenerint: ſibi ſubſtituere poſſunt. Siquid aũt legato occurrat:

cuius rei grauitas exactiorem diligentiam exigat:ad Procōsulem remittere legatus debet. Neq; enim animaduertendi coercendi seu atrociter uerberandi licētia est. Iudices tamen litigantibus tutores etiam pupillis dare potest custodiarumq; quæ per prouinciaȝ dispositæ sunt in stationibus proconsul legatam cognitionem cōmendare:nec prius q̃ e prouincia proconsul discedat:legatum dimittere cōsueuit. Et si diē suum obierit in prouincia Proconsul ita demuȝ sibi mandata negocia exiget:ac si res integra nō inueniatur. Si uero abesse a prouincia proconsulem fortasse cōtigerit cās ēt quæ aīaduersionem exigāt delegabit.

¶ De ædilibus plebeis.

a Edilitatem plebeiam pro uetustissimo magistratu habeo/Et utrum ante Tr. pl. creari ceperint ambigo/memorq; exactis rebus ad secessionem in sacro monte factā plebs maxima quidem pars populi Ro. tanto tempore absq; aliquo in Repub. magistratu a quo tueretur extitit/quid apud Liuium haud multo post Tri. ple. creatos pestilenti quodā tempore:cuȝ & consul alter obisset/alter uero ægram animam traheret:apud ædiles plebeios & cōsularem & tribunitiam potestatem:& tandem totius Reip. summam recidisse constat. Non q̄ illos tūc primum creari cœptos appareat:sed quod longe antea cretos esse potuisse facile sit. Crescentibus autem plebeis opibus:ita ut etiam Dictatores ac Pontifices de suo quoq; corpore præstaret: atq; patres multotiens

a plebe uicti duos ædiles plebeios a pribus creãdos peruicerũt. Nam cum in ædibus ludos faciẽdos/solemnesq; pro ordinibus in cõcordiam redactis: dies in fastis referendos mandarent/negarentq; se id eẽ facturos ædiles plebis. Conclamatum est a iuuenibus patritiis dicitur. se id honoris deoꝝ immortaliũ cã libenter acturos/ut ædiles fierent/qui cum ab uniuersis gratiæ actæ essent: Senatusconsultum factũ est: ut duos uiros ex patribus/qui ædiles forent. Dictator populum rogaret: patres Comitiis auctores forent: dũmodo ergo patricii ædiles creati sunt. Cn. Quintius Capitolinus &. P. Cornelius Scipio. Sed duos tandem ædiles creatos alios a Iulio Cæsare/qui qm̃ frumento præessent/Cereales appellati sunt. Apud idoneos inuenio auctores ædiles a sacraꝝ ædiũ quã gerebant/cura appellatos esse. Curules uero ii qui a patribus creati sunt: quando sella curuli ueherentur/cognominati sunt. Plebei uero & Curules iam adeo manifesto cognomine sunt: ut interpretatione non egeant nostra. Ludos instituere quauis cã/quibusue in spectaculis fierent/ad ædiliũ partes pertinẽt. Id.n. erat aut leuæ ædilitatis munus: ut sua qsq; ædilis factus impensa ludos pro modo patrimonii ac dignitatis suæ celebrandos ꝓcuraret/cuius instituti Marcus Cicero in iis libris/quos de officiis inscripsit: cũ de sua & Magni Pompei ædilitate meminit locuples testis est. Asconius autem Pedianus Pompeium ædilem creatum: theatrum quod sua impensa ædificaue

rat: magnificentissimis ludis/ in quibus currus cum elephantis induxerit/ dedicasse ait. Id etiam in argumentis comoediarum/ quibus nomina ædiliũ qui ludis præfuerant ascripta sunt/ facile est animaduertere locorum autẽ discretio & cuilibet ordini pro dignitate assignatio ædiliũ muneris est. Valerius. M. Attiliũ Seranum/ & . L. Scriboniuz ædiles Senatus ac plebis loca secreuisse/ quod si seruum quispiam aut iumentum morbosum/ aut uiciosum pro integro sanoq; uendiderit: edicto ædiliuz emptori succurreret. Qui uero cloacæ publicæ & aquæ ductus cæteraq; ædificia laura munda integraq; & expedita asseruarentur/ ædiliũ officium est: deniq; quicquid rerum uiciosaruz pro sincero/ fractum pro integro usquam uenisset/ ædilitio edicto redhiberi solet.

¶ De Decemuiris legum ferendarum cã creatis.

Decemuiris summa potestate ineuntibus magistratus omnes qui Remp. regebant exsoluere fas erat/ quibus creandis hoc in causa fuisse perhibetur. Plebe enim quottidianis seditionibus tum ob creandos de plebe magistratus: tum ad ferendam legem de soluendo annexibus fœneratorum sæpe etiam de cõnubio ut inire liceret plebi cum patribus nonnunqum ob ferendam legem Agrariam diuina simul humanaq; omnia miscente: & tandem communes quasdam leges ferre petenti nequis esset inuidiæ locus ipsas leges extraneas accersiri placuit.

Missi ergo tres Athenas sunt legati/qui inclytas Le/ges Solonis scriptas ferrent:iura etiaʒ & mores alia/rum ciuitatũ noscerent.Ii fuere Sp.Posthumius Al/bus.A.Manilius &.P.Sulpitius Camerinus.Legati igitur anno tertio postq̃ recesserant leges scriptas re/ferunt/pro quibus sane censendis/promulgandis cẽturiatis comitiis ꝙ ut sanctiores eẽnt fieri oportebat. Decemuiros creant/qui suo arbitratu leges promul/garent:ii fuere Appius Claudius.T.Geruntius:P. Sextius.L.Vecturius.C.Iulius.A.Manilius.P.Sul/pitius.p.Curiatius. T.Romulus Posthumius Cl. placuitq; ne ab horum potestate esset prouocatio.Pe nes uero alterum ut sors foret/quoadusq; omnẽ nu/merum puasissent.certos diebus lectores forent/eo/dem ergo anno.x.tabulas edunt/potestatem uidẽdi omnibus faciunt:edicunt agitant secum omnes:& si quid emendari suppleri minui ue opus esse censeant omniũ sententias æquo animo esse audituros postq̃ satis emendata esse apparuit:deceʒ tabulis scriptas le ges centuriatis comitiis proferunt/ac simul se magi/stratu abdicant.cum uero rumor præcrebuisset/dua bus aliis tabulis ius Po.Ro. pleruncq; ac absolutum fore iterum habitis comitiis alii.x.uiri subrogati sũt tum Apius/cui comitia datum habere fuerat/se se cõtra ius fasq;.x.uirum creat.Collegæ fuere.M.Cor/nelius maluginensis.M.Sergius.A.Minutius.Q. Iubilatius.Q.Petelius.T.Antonius merenda.Iu/lius Spurius Opius cornicẽ.M.Rab.Lepius.Ope/

præcium est audire q̄ ii decemuiri per spem ac libidi/
nem dominādi omnem Reip. speciem Idibus Maiis
quo iniere magistratum cum duodecimis singuli fa
scibus forum compleuere/ neq; enim ad rez pertinere
demi secures quando absq; prouocatione creati eēnt.
Interpretabant decem ergo regum instar primo con
spectu præbuisse ferunt. Incredibile est enim quantū
ea res urbi terrorem iniecerit: neq; suus urbez fefellit
timor. Primum cum abstinerent a patribus cepissent
in humiliores crudelitatem/ libidinemq; exercebant
hominum: non causaꝝ tot erant ut apud eos grā po
tius q̄ æqua ui iudicia haberent domi cōtrahebant/
ꝓnūciabāt in foro/ siqs collegā appellasset/ ab eo quē
appellauisset: ita discedebat/ ut pœniteret prio decre/
to nō stetisse. Opinio ēt fuit fœdus clā īter eos iureiu
rādo dcm̄ ne comitia hērent. Perpetuoq; decemuira/
tus possessum semet obtinerent imperium: hac cōdi
tione iam maior anni pars processerat/ & duæ tabulæ
ad decē adiectæ fuerant: nec quicq̄ aliud superat: nisi
ut centuriatus comitiis perferentur: hoc peracto cuz
laberetur annus: nullaq; comitiorum mētio habere/
tur: & quanuis anni factos exactiōe priuatim plebs
obstreperet/ ac libertatem penitus amissam conquere
retur: eo illi nihilo cōiore facta hac petulantia abute/
bantur/ sed hos urbanos strepitus nunciatum bellū
a Sabinis equis ue impendere paululū intercidit/ ha
bito eniz delectu decemuiri armato exercitu in bellū
prodeunt: dum uario euentu geritur. Appius Clau/

dius decemuir/qui gerendis rebus urbanis remanse
ratplebeiæ Virginis/cuius amore deflagrabat stu/
prandæ consiliuȝ capit. Pater eius. L. Virginius/qui
tum honestū ordinem in castris ducebat/Icilio cui/
dam tribunitio uiro puellam desponderat/hanc uir
ginem formam egregiam cuȝ Apius præce |& precio
tentasset pellicere per uimq; sibi succedere cuncta cer
neret: animum ad crudelitateȝ superbiamq; cōuertit.
Marco Claudio clienti negocium dat/ut corā se pro
tribunali sedente puellam in seruitutē asserat. Cœte/
ros omnes qui libertatē asserant relicturum ꝓmittit.
Opportunitatem ergo nactus Claudius libidis mi/
nister transeunti per forum puellæ scaleratas manus
īniecit: seruam suā seruaq; natam appellans/ac sequi
se puellam iubet: cunctantē ui abstracturus eē uide/
batur: cum ad clamorem ereptæ nutricisq; fidē Qui/
ritum implorantis multitudinis cōcursus factus eēt
iāq; aui tuta esse uideret. Tuȝ Claudius nihil opus
esse tumultu ait/se iure crassari si nō crederent ad tri/
bunal sequeretur. Cum ad tribunal meatuȝ est: ꝑtor
apud argumenti ductorem agit puellam domi suæ
natam/furtoq; subtractā/in domo Virginii pro filia
esse suppositam. Interim dominum ancillam sequi:
ꝙ ita æquitas dictaret/interloqueretur. Composue/
rat ita se facturum Apius Claudius ne sine causæ co
gnitione pronunciare in seruitutem uideretur. Tūc
aduocatis puellæ intercedētibus patrem Reip. causa
abesse iniquū de liberis absentibus agi: cœteraq; hu/

iusmodi allegantibus. Icilius uir & munitorius sup uenit. Icilium aũt ut erat uir acer multa intrepide uociferante Appius per lictorez summoueri iussit. Sed cum ille constantissimo aĩo resistere pergeret: ac multitudinis concursus ingens fieret. Apius ne exortus tumultus nouandi res occasionem faceret/ uades de uirgine imposterũ diẽ in iudiciũ sistenda dari iussit. Interea patrem accersunt nuncii. aduolat in urbẽ pr̃. ac prima luce sordidatꝰ filiam solita ueste cũ aliquot matronis secũ in forum ducit: uociferat opẽ ferat lamentatione/ & querelis omnia implet. Idem Icilius/ idẽ puella ac matronæ faciũt aduersus hæc oĩa Apiꝰ obstinato aĩo tribunal ascẽdit: uindicias secundũ seruitutem decreuit/ q̃d decretum cum ingentẽ admirationem incussisset: ac Marcus Claudius iret ad comprehendendam uirginẽ: tunc pr̃ intentans in Apiuz manus Icilio inquit non tibi Api filiã meã despõdi: ad nuptias non ad stuprũ educaui: sed quæso patrio dolori ignoscas: siquid sum in te inuectus uehemẽtius: sinas ergo me nutricẽ percunctari si falso pr̃ sim ut re cõperta æquiore hinc animo discedaz. Seductã ergo filiam pcunctandi p̃textu rapto e Tabernaculo Ianii cultro filiam interemit. Quid multa? Rei indignate pariter omnes commoti in forum concurrũt. Apius autem ut tumultuari cœptum uidet/ ꝙ uitæ consuleret obuoluto capite effugit. ¶ Plebs ergo recuperandæ libertatis occasionem nacta: arreptis armis duce Virginio in Auentinũ secedit. Nec minus

Icilius in castris militum concitat multitudinem: plebisq; urbanæ exemplo. x. Tribunos militares creant ingentiq; cum exercitu ad urbem accedunt: Alteri se exercitui cõiungũt. Hoc pacto armata plebs secedere statuit: eo ergo quicunq; per ætatem ualitudinéq; potuerunt: cum uxoribus liberisq; peruenere. His tantis motibus perculsi decemuiri Senatũ frequentem fieri iubent. Rogat quid de Repu. fore censent: elicere demum cuz multa utroq; citroq; in Senatu agitata eẽnt ac pleriq; Senatores intrepide decẽuiros oratione castigassent: decem Tarquinos appellãtes. Decemuiri tandem futuros se in potestate patrum affirmarunt/ modo se se ab iniuria tuerentur: ac simul legatos mittere ad res componendas statuunt. Missi ergo legati M. Oratius &. L. Valerius probatissimæ extimatiõis uiri de conditione pacis cum plebe agũt. Petebat aũt plebs inter cõditiones pacis ad supplicium decemuiros qui legati primum compositis orationibus dissuaserunt plebem. Contenta igitur plebs fuit/ ut sui sibi tribuni restituerentur/ & ut cõsueuerant rediret ad consules. Interim abdicant se magistratu decẽuiri. Comitia Consulibus/ Tribunisq; creandis habent/ hoc pacto cretis/ exactisq; Decemuiris/ ad prioris formam regiminis reditum est.

De Præfecto Annonæ.

q Voniam de potestatibus agitur: ratio etiam admonet: ut de Præfecto ãnonæ extra ordinem tunc creari solito nõ nihil adiiciam: de

quo ſane magiſtratu nihil antea prius repi/q̃ Appio Claudio:& Publio Seruilio cõſuli. eo quoq; anno/ quo Tarquinus Superbus cõſul apud Ariſtodemũ tyrannum mortuus eſt. Tum inter cõſules orta con tentio dicitur de didicatiõe ædis Mercurii/quæ ſane hac conditione ſopita eſt:ꝙ uter dedicaret Mercurii ædem:is quidem annonæ præeſſet. Populus dedica tionem dedit. M. Lectorio primi pilo nõ tam ab ho minis meritum/q̃ ob ignominiã conſulũ haud ꝓbe in magiſtratu Obſeruatoꝶ. Cœterum ut hoc apud Liuium nõ mihi planum uſquequaq; apparet:credo errore ſcribentiuȝ:ita de. L. Minutio ꝑfecto annonæ haud mnlto tempore poſt uſquequaq; manifeſtum eſt:huius magiſtratus difficile & caritate Annonæ uſus potiſſimũ atq; opera exhibeatur frumentũ un/ diq; coemundum/& ſiquis ultra proprios uſus poſ ſideret/in medium ponendũ curabat/aduehi undiq; & aduectum iuſto precio uenire nitebat᷑: cuius ope magiſtratus egregio Po. Ro. penuria laborãti ſæpe opa nauata eſt. Eam ptãtem de qua agimus cum Ma gnus ille Pompeius ageret/ac gubernatores Claſſis non ſe cõmittendos maxime ſæuiẽti Pelago dicerẽt: illam ſaluberrimam Reip. uocem edidiſſe dicit᷑/Na uigare enim inquit neceſſe eſt/uiuere neceſſe nõ eſt. Tãtus præterea annonæ huius cauſa fauor auctori/ taſq; acceſſit/ut quæ alioquin perſonæ ad accuſatio/ nem nimis idoneæ eſſent:hac tamen in cauſa admit/ terentur. Huiuſmodi ſunt mulieres infames:& quæ

ſunt eius generis: quo nos etiã utimur. Sed de præfecto Annonæ ſatis dictum eſt.

¶De Tribunis militum & conſulari ptãte.

Crebris quidem ſeceſſionibus plebis a patribus qbus cõſul de ſuo quoq; corpore creari peteret: externis etiam bellis ingruentibus: plebeq; ipſa delectum pati negante. Coacti tandem patres ſunt: aut ciuibus: aut hoſtibus de uictoria concederent. Ab eoru; ſententiis/qui tribuni plebis cæde uiolandos putarent/quos fœdere cum plæbe icto ſacroſanctos haberent: primores patrum abhorrebant: per hæc conſilia eos res deducta eſt: ut rogatione Camilli Tribunos militum/qui proconſulibus eſſent tam ex plebe: q̃ ex patribus promiſcue creri patres ſinerent: de conſulibus nihil immutaretur. Tres ergo tribuni conſulari poteſtate: qui militares appellarentur creati ſunt: iiq; cõſtituti ſunt uario numero. Interdum enim uiginti fuerunt interdum plures: nonnunq̃ pauciores: ſed de ſuperioribus tantu; tribus hi fuerunt. A. Sempronius Atacinius Lucius Attilius & Cornelius patricii oẽs. Plebs. n. eo dumtaxat contenta fuit: q; eius ratio habita eſſe uideret. Tunc igitur primo a cõſulibus ad Tri. militares in conſulari poteſtate uẽtum eſt. M. Genurio &. P. Curiatio conſulatu abeuntibus: penes quem ſane magiſtratum & ipſum nomen uendicat: eade; quæ apud conſules erant collata eſt: nominibus tamen immutatis: ac plebis ratione habita.

¶De Censoribus.

C Vm ob multa & uaria bella/ciuilesq; seditiones Romæ pluribus annis incensus populus mansisset: neq; esset lustrum aliquod de more conditum: neq; diffiniri census posset: neue cõsulibus cum multum bellorum immineret id negocii operepræcium esset: mentio inita est a Senatu rẽ uidelicet operosam & minime consularẽ proprio magistratu indigere: cui scribarum ministerium custodiæq; & tabularum cura arbitrium formulæq; cẽsendæ subiicerentur. Tum duo censores creati sunt Papirius/ & Sempronius/censuiq; habẽdo præfecti: ab eaq; re Cẽsores appellati Marco Gregario Macerino & Tito Quintio Capitolino cõsulibus: institutũq; ut quinquennio is magistratus pduraret: qđ tandẽ tempus ob censorum insolentiaʒ ĩmutatũ est: ad annumq; redactum. A. Mamertio Aemilio Dictatore Iulio Virgilio. M. Appio consulibus mirũ quippe dictu quãto censuræ initiũ parua re ortũ incremẽto adauctum extiterit. Eo quippe peruenit: ut morum disciplinæq; Ro. Senatus equitumq; regimẽ decoris dedecorisq; discrimen sub eius ditione magistratus priuatorum ius publicorumq; locoꝝ uectigalia Po. Ro. reposita essent in Senatum allegere: Senatus prĩcipem describere: Censum agere: Lustrum condere: Equos adimere. Quos autem putassent parum dignos senatu amouere: ut fecisse fertur. C. Fabricium qui Censor. Publiũ Cornelium Ruffum Patritium

uirum Senatu amouit q.x.pondo Argēti facti pro conuiuio apposuisset. M. autē Cato Censor. C. Flaminii fratrē Senatu eiecit: q exoratus a scorto ut aliquem ex iis qui in uinculis erant (Obtinebat enim pro cōsulari imperio galliam) securi percuteret/ obtemperauit. Quid dicam q̃ leuissimis de causis Censoriam inurere notam consueuerunt nimis corpulētis militibus unguētoq; nitidis: equis adēptis ignominiaq; notatis/ exercitu dimisere. Equiti Romano nimium compto splendidoq; equū strigosuz & uix hærentem pellem ossibus habenti/ cum obequitantes urbem censores uenissent obuiam percunctantibus ut quid ipse tam ruber & comptus: equus tā macilentus & squalore obsitus esset: hic eques Ro. qm̄ inquit ipse me curo equuz uero statiuis meis seruo. Visum est id parum reuerens responsum: atq; ob id ignominia a censoribus notatus est. Ciuez Ro. qui altius oscitauisset in adiutorio censoruz ignominiæ nota affecerunt. Sed cum id rescissent: non incontinentia/ sed ualitudine factum esse illico restituere: cū celebrationi quorundam sponsalioꝝ interessent uirumq; num eam uxorem ex animi sui sentētia haberet de more interrogassent. Illeq; ex parentibus: non autem ex animi sui sententia se habere responderet. Euestigio labe ignominiæ compulsus est. Magnopere enim ab eoꝝ maiestate alienum esse rati sunt: & in conspectu censoriæ seueritatis leuiculus hō adeo ridiculose fuisset cachinnatus: multa in hoc gn̄e dicī

possent: sed omittenda sunt. ¶ Illud aũt non est prætermittendum: q̃ altero ex censoribus morte subducto alteruʒ in demortui locũ suffici religio fuit. Itaq; reliquũ abdicari se magistratu: ut duo de integro cẽsores crearentur: institutum est. Id enim huic obseruationi causam dedit/quod eo anno galli Romã cœperunt: altero ex cẽsoribus mortuo alter quidem in demortui loco fuerit substitutus: omnem ergo uisũ est & pro lege perpetuo ne id amplius fieret obseruatum est. Censores uero cum præterq̃ ex patribus alii unde nefas fuerit: id quoq; ut cœtera immutatum ẽ/ ac indifferenter fieri cœptum: illud etiam censoribus negocium datũ est ne in fœnore modus excederet.

¶ De Triumuiris coloniæ deducendæ.

Ricini atq; Ardeates cuʒ de ambiguo agro sæpe bello certassent multis inuicem cladibus fessi. Po. tandem Ro. de re iudicem constituere/cũ ergo utriusq; ciuitatis legati oratum cãm uenissent: concilio populi a magistratibus dato magna contentione actum est. Iamq; editis testibus cuʒ tribus uocari: & populum inire suffragium oporteret: consurgit Scaptius de plebe magno natu: & scilicet inquit cõsules de Rep. errare in hac re ego populum non patiar: sed cum quasi uanum & delirũ reiicerent consules: audiendũq; prorsus negarent pergẽtem uociferare publicam cãm prodi per lictorẽ submouere iusserũt. hic ille tribũos appellat/ad eos admissus tertium & nonagesimum se annũ agere inqt

eum agrum de quo duo populi ambigāt tenere me/moria fixū neutrius populi sed Coriolanorū fuisse atq; eo se tempore militasse captis Coriolanis is ager iurebelli Po. Ro. factus eēt ,pinde se magnope sua/dere Po. ne inutili pudore causam suam damnaret. Mouit non tam hominis auctoritas/q̄ cōmoditas/usus q; agri tantumq; tribunitia potestas ualuit ei: ut cum hac de re latum esset ad populum: lex de agro Populo Romano adiudicando promulgaretur sane factum maxime dehonestauit maiestatem Po. Ro. multumq; ad finitimas ciuitates īfamiæ/dedecorisq; contraxit q̄obrem cum id egere ferre patres: ac non multo post iudicium de Ardeatibus egregie pro au xilio illis aduersus uolscos allato meriti eēnt: cū tan/tam infamē iudicii notam/prorsus ex animis delere cuperent Senatusconsultum fecerunt: qm̄ ciuitas Ar deatum intestino tumultu ad paucos redacta uidere tur. Coloni eo præsidii causa aduersus Volscos scri/berentur. Id cum latum ad populū esset/placuissetq; multo plures Rutulos q̄ Romanos colonos ascribē dos/priusq; is ager qui infami iudicio intercœptus erat q̄ alterius agri glebas assignaretur/ut alicui quā omnibus Rutulis eo tandem pacto Ardeates reuer/sus est. Triumuiros igit̄ deducēdæ Coloniæ creat/Agrippam Alesium/Titulum Cecilium Siculum/ &. M. Eburianculam/nec abnuerim hunc magistra/tum alias a maioribus Romanorum creari potuisse. Cœterum ab insigniori ratione & ingenti Po. Ro.

potestate exordiri nõ piguit. Pertinebat uero ad huius magistratus officiũ ut & agros nouis Colonis diuiderent/ Vrbes designarent/ ædificare uolentibꝰ areas partirentur cõmodis regionibus ciuitatem distinguerent/ legibus magistratibus sisterẽt & ad speciem optimi tabernaculi Rempublicam effingerẽt.

De Prætoribus.

c Vm crebris ac diuturnis certaminibꝰ uicti tandem a plebe patres ex consulibus alterũ ex plebe creandum concessissent: id sibi uoluntate plebis pro aperto a consulatu aditum arrogauere/ ut unicus magistratus crearetur ex pr̃ibus: isq; a præessendo prætor appellaretur/ qui tãdem eo qd inter urbanos ius diceret urbanus appellatus. Penes hunc uero magistratum adeo omnes publici priuatiq; iuris potestas fuit ut nemini ius condere: & uetera abrogare facultas esset/ tantum uero immodũ aucta est prætoris auctoritas ut quod prætor ipe dixisset: ob ipsius honorem ius honorarium uocaretur. Prætori regia insignia/ cõsularesq; ferme apparatus. Lictores uero nõ amplius sex sella curulis & trabea/ cœteraq; huiusmodi tradita sunt/ ac quanuis sex numero lictoribus uti cõcessum prætoribus eẽt Paulo quidem Emilio prætori in Iberiam cõtendenti: ut ait Plutarchus duodecim adhibitos Lictores comperi/ equis albis trabea candida utebatur prætor/ niuei ad frena Quirites subministrabantur ut ait Iuuenalis. Demum cum undiq; peregrinoꝝ multitudo in urbẽ

conflueret: neq; unus prætor turbæ causarum suffi/
cere possset: alter prætor creatus est / qui qm̄ inter pe/
regrinos cognoscebat pegrinus appellatus est. Cre/
scente uero Imperio tantum in moduz amplificatus
est numerus: ut decem & octo prætores aliquādo in
urbe ius dicerent: & quia magistratus uespertinis tē/
poribus in publico esse inconueniens erat. Quinq;
uiri constituti sunt citra Tyberim & ultra. Capta. n.
Sardinia / mox Sicilia / item Hispania deinde Narbo
nensi prouincia / totidem prætores quasi magni Du
ces in ditionem uenerant creati sunt / partim qui ur/
banis rebus / partim qui prouincialibus præessent.
Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas cōsti/
tuit: ueluti de falso de paricidio de siccariis: ac Præto
res quattuor adiecit. Deinde diuus Agustus sexdecī
Prætores constituit. Post diuus Claudius duos ad/
iecit prætores ex quibus unum diuus Tyberius de/
traxit: & adiecit diuus Nerua qui intra fiscum & pri
uatum ius diceret. Ita decem & octo prætores in ciui
tate ius dicunt. Sed primo etiam ut dicere debebam.
Diuus Iulius duos p̄tores & duos ædiles / q frumen
to præessent. Cereales creat ita. xii. prætores sex ædi/
les creati sunt / quotiēs Romæ sunt magistratus ob/
seruantur / quotiens aūt proficiscuntur unus relinq/
tur qui ius dicat. Is uocatur præfectus urbis qui p̄fe
ctus olim constituebatur. Postea uero alius latina/
rum feriarū introductus est / qui quot annis uacan/
tibus cæteris magistratibus creari istituerit. Quibus

omnibus complurimi ingruentibus bellorum usus exegisset: eorundem administrationes mandari con/ sueuere excepto præfecto urbi in ciuitate remanere.

¶De Quinq; uiris mensariis.

c Vm improbitate fœneratorꝝ plebs Ro. magnitudine æris alieni pene obruta esse uideretur eiq; difficultati pricipes plebis succurrendum sæpenumero tentassent: inclinatis tandẽ ad concordiam omnium: animis qui tum consules erãt funebrem quoq; rem / quod destimari in animis hominũ uidebatur leuari aggressi solutionẽ æris alieni in publicam curam uerterũt. Quinq; ergo uiri creati sunt / quos a dispensatione pecuniæ mensarios appellarunt. Rogationes trium uiri nocturni crati sunt: qbus ut existimatione deducor ut difficili bellorũ & ciuilium seditionũ tempore in muris custodiæq; per milites stationarios mitterẽtur. Id etiam eorum curæ iniunctum est / ut & nocturnas seditiones a ciuibus arcerent / & quies urbi conseruaretur: huius sane partes magistratus in officium præfecti uigilum demũ traductæ sunt. Enim uero quo horum magistratuũ nomina reꝫ ferme ipsam cui addicti essent facile ostẽdunt: neq; Liuius ipse rei auctor hac in re ãplius uerborꝝ facit / apud alios uero nulla prorsus mentio fit.

¶De Triumuiris rei publicæ constituendæ.

s I triumuiratus Reip. constituendæ ante enĩ ipsum quem Cæsar cuꝫ Antonio &. M. Lepido gessit. Alter nullus apud Romanos ꝑ

dixisse memorantur. Ego autem de eo ipso nusquam præterea offendisse memini utrum potestatibus annumerandum censuerim: haud satis scio: quippe quod eas potestates quæ iniussu/ præterquam Senatus auctoritatem quisque non dicam sortitus fuerit: sed per libidinem dominandi arripuerit. Tyrannides potiusquam potestates seu magistratus appellandos duxerim/ ut cumque se res habeat. illud facile animaduerti pōt Iulio Cæsare in Senatu ab iis qui cū Bruto & Cassio erāt occiso/ mox Antonium cum custodia omnia ad cōponendam Rempu. contulisse uideretur principem ciuitatis euasisse. Confestim uero dominādi libidine eiectum Ciceronem/ Brutum cæterosque qui factioni eius obtrectabantur ad Octauiani potentiam confugeret: ex quo factum ut Antonius Vrbem migrare adactus hostis a Senatu iudicaretur/ ad quem opprimendū Hircius & Pansa Cōsules missi. Augustusque cum fascibus Antonium apud Mutinam adepti fuerunt/ fugaueruntque. Desperatis ergo rebus Antonius supplex ad Lepidum confugit/ cuius potentia fretus Octauianū qui æque aīum ad dn̄atione intenderat/ ad fœdus societatemque pellexit: illā. s. societate q̄ Homicidia homicidiis ī pmutatione uenisse dicūtur: inter quos ad cædem destinatos Cæsar Ciceronē pro. L. Cæsare auunculo. M. Antonii eidem concessit. Igitur Tyrannidē prætextu pio magistratus paliare pergētes: sese Triumuiros Reipublicæ constituendæ appellauere: quorum mutui & auspiciis omnis Respu.

niteretur. Cœterum eorum animos quorsum incli-narent mox ipse euentus rerum ostendit: omnes di-uinas humanasq; res miscens. Omnibus enim inter se opibus consumptis ad extremum unus Cæsar po-titus est: qui & ipse omnibus cœteris superstes ipsum de quo loquor triumuiratum annos circiter decem: ut Suetonius Tranquillus refert obtinuit.

De præfecto Prætorio.

q Vales apud Reges tribuni celerum equitũ: siue apud Dictatores magistri equitum: tales demum fuere præfecti Prætorii apud Cæsa-res. Nam cum secundas post Cæsarem partes gesta-rẽt præessentq; disciplinæ publicæ emẽdandæ: adeo a paruis orta principiis creuit auctoritas: ut aliquo tp̃e a præfectis prætoriis prouocare liceret: extantq; exempla maiorum quo pacto ab iis ꝓuocassent. Le-cta postmodum a principiis sentẽtia a præfecto præ-torio ꝓuocatio sublata est. Credidit enĩ princeps eos qui ob singularẽ industriã fide illorũ integritate explo-rata ad huius potestatis amplitudinem adhiberent: nõ aliter pro sapientia ac splendore dignitatis suæ: q̃ eũdem fore iudicaturos. Alio etiam priuilegio hu-iusmodi potestas subnixa est: ne ab earum senten-tia minores ætate ut ab aliorum magistratuum resti-tui possent.

¶De Quibusdam minoribus magistratuū spēbus.

a Lteram magistratus speciem in urbe Roma sus aliquando dixisse reperi: nam cū bellorū munera cæteretis magistratibus non sufficientibus ad prætores deferrentur: quorum munus administratio iuris præcipuū fuit. Creati decem sunt uiri/qui ius in urbe dicerent: Prætorumq; partes eo tempore gererent litium iudicandarum appellati/eo tempore quattuor uiri creati dicūtur qui uiarum curam agerent/ac tres Monetales Auri Argentiq; flatores/quorum esset diligentia nomismata Auro Argētoq; fabricari.

¶De Præfecto urbis ac uigilū.

d Iuus Augustus salutem. P. nullius alterius q̄ suæ diligentiæ congruere existimans coercendorū incediorum causa septem cohortes opportunis urbis locis disposuit: ita ut binas urbis regiones unaqueq; cohors præsidio tutaret: tribunis & super omnes Clarissimo uiro Præfecto uigilum præpositis/& licet apud ueteres Romanos triumuiros nocturnis ædib9 tribūisq; id negotii qnq; esset assignatum/pluribus eodem die exortis incendiis/quibus accurrere satisq; facere non posse eos appareret: creare præfectum uigilū Aug. Cæsar in animum induxit. De incensoribus ergo/effractoribus/furibus/raptoribus apud præfectū uigilum cognitio est/nisi siq̄ tam atrox/tam famosa psona sit/ut ad

Præfectum urbi remittenda uideatur. Et quoniã in/cendia plerunq; culpa exoriuntur inhabitãtium/aut fustibus castigat eos/qui negligentius ignez habue/runt/aut seuera obiurgatione cõminantur/fustiũ ca stigationem remittit:cũ effracturæ in horreis ut ple/runq; fit insulisq; ubi præciosarũ rerum suarum par/tes Patres familiaruz seruant/apparuerint. Si quãdo cella uel armarium infrangantur/effractorũ sæpe nõ nunquã etiam custodum questiones apud hũc ma/gistratum exercentur. Et ita diuus Antonius Eritio claro præfecto rescripsit:ait enim effractis horreis de ea re ad illum ꝙ insigni æquitate/diligentiaq; meriti ut per omnium Annalium monumenta celebres no minibus essent:Ii ergo fuere. C. Duellius. P. Deci/mus. M. Papirius. Q. Pompilius. T. Aemilius: qui rem porro difficillimam tractantes plerunq; ptri utriq; semper grauem cum alia moderatione/tũ im/pendio magis publico q̃ iactura sustinuerũt. Tarda enim nomina & impeditiora q̃ facultatibus ad æra/rium missis suppeterent ære in foro posito dissolue/runt/ut non modo sine iniuria sed etiam sine queri/monia ptris utriusq; exhausta uis igẽs æris alieni sit.

¶ De Duumuiris classis restituendæ/& quibusdam paruis magistratibus.

d Vumuiros Classi restituendæ utpote haud magni momenti magistratũ omissurus ui/

debat: nisi quod Liuio placet minime prætereundũ uisum. Anno enim quo Apius Claudius is cui postea cæco cognomentum fuit Censuram gessit. M. Valerio &. P. Decio Consulibus/duo imperia/ut ait Liuius dari per Populum cœpta sunt/ utraq3 ad Rempublicam pertinentia: unum & tribuni militum Sexdeni in quattuor legiones crearẽtur/quæ ante per quam paucis populi suffragio relictis Consulum & Dictatorum fuerant beneficia. Tulere eam rogationem Tribuni plebei. L. Attilius &. C. Martius. Alterum imperium fuit ut Duumuiros classis ornandæ/reficiendæq3 causa idem populus iuberet. Tulit hoc Plebiscitum. M. Decimus tribunus Ple. haud multo tempore post huiuscemodi ipsum pertinere. ℭ Sciendum autem Præfectum Vigilum ad plurimam normam noctem uigilare/coerrareq3 calciatum cum armis & dolabris: curareq3 omnis inquilinos agere admonendi ne per Colonorum negligentiam incẽdiorum casus exoriantur. Quinetiã Inquilinus ut q̃sq3 aquam in cœnaculo habat/q̃ igneo terrore ingruentem præsto accurrere posse censeatur. Aduersus Casparios autem/qui mercede saluanda in balneis uestimenta suscipiuntur/iudex quoq3 constitus est ut qd scilicet in seruandis Vestimentis admissum fuerit: ipse idem de quo loquor magistratus quæstionem exercebit.

ℭ De Procuratore Cæsaris.

Lumum est ut de Procuratore Cæsaris/ is enim inter Cæsarem & Rempublicam constitutus iudex pauca uideamus / q̃q̄ principalem celsitudinem/a qua legũ Senatus consultorum/magistratuumq; omniuz origo manat moribus introductum sit legum imperio/cui præesse non esse suppositam. Cœterum quoniam se a quouis inter priuatum ac Rempublicam decernat impossibile inuentum sit ipsumq; principem in propria causa iudicare/haud sane æquum esse uideatur/ magistratum creari placuit/cui inter se priuatasq; personas competens quidem eẽt iurisdictio/qui sane est appellatus procurator Cæsaris:huic magistratui prĩcipalis totius rei licentia commissa est/ita ut quicq̄d ab eo negociorum imperialium gestum est:perinde habeatur ratum:ac si ab ipso Cæsare fuerit pertractatum. Sed si rem eius quasi propriam procurator tradat:non putant dominium transferre. Tunc uero transfert cum negocium gerens Cæsaris ipsius consensu tradit. Deniq; si donationis uenditionis transactionis causa quid agat nihil agit͛. Non enim alienare rẽ Cæsaris/sed diligenter negocia cæsaris obire procuratori Cæsaris iniunctũ est. Id uero in primis ꝓcuratori huic de hoc agimus/ascriptum est/quod seruum Cæsaris hæredem institutum adire hæreditatem iubet: & ea hæreditas Imperatori acquiritur. Quin si Cæsar ipse hæres instituatur / si se Procura/

rator opulente hæreditati miscetur: hæredem Cæsa/ rem facit/quod si ea bona ex quibus princeps insti/ tutus est soluendo non sunt: consulendi imperatori nequid perinde detrimẽti patiatur. hæredis enim in/ stituti in adeundis repudiandis ue hæreditatibus cõ gruo tempore explorari uoluntas debuit. Depor/ tandi huic magistratui facultas permissa non est: sed de Procuratore Cæsaris/coeterisqꝫ omnibus Roma/ nis potestatibusqꝫ a principio Vrbis cõdit/æusqꝫ ad Augusti Cæsaris tempora factæ/tractatæqꝫ sunt sa/ tis plenum diximus. Præsidis nomẽ generale est: eo quod & Proconsules/& Legati Cæsaris/& omnes prouincias regentes licet Senatores sint: Præsides appellantur.

FINIS.

ALBRICVS PHILOSOPHVS DE IMA-GINIBVS DEORVM.

¶De Saturno. Cap. 1.

S Aturnus primus deorum supponebatur & pingebatur ut homo senex canus pro lixa barba/curuus/tristis & pallidus/te/cto capite/colore glauco/qui una manu s. dextra falcem tenebat: & in eadē serpentis portabat imaginem/qui caudam propriam dentibus cōmor/debat. Altera uero scilicet sinistra filiuȝ paruulum ad os applicabat/& eum deuorare uidebatur/qui iuxta se habebat filios. s. Iouem/Iunonem/Neptunum & Plutonem/quorum uirilia Iuppiter amputabat: ante quem erat mare depictum in quod Iuppiter dicta ui rilia abscissa piiciebat/de quibus Venus puella pul/cherrima nascebat̃. Iuxta autem ipsum Saturnū erat imago Opis uxoris suæ in cuiusdam similitudinem matronæ depicta/quæ aperta manu dextra opē om/nibus uelle dare prætendebat/panem uero manu si/nistra pauperibus porrigebat.

¶De Ioue. Cap. 2.

I Vppiter Saturni filius cœluȝ & cœli regnū cui in sortem cessit. Pingebatur in throno eburneo in sua maiestatis sede sedēs sceptrū Regium in manu tenens. s. in sinistra: ex altera uero scilicet dextra fulmina inferius mittēs & gigantes re/

pressos fulmine tenens sub pedibus & conculcans. Iuxta eum uero quædá aquila quæ uolans inter pedes suos quendam pulcherrimum iuuenem .s. Ganimedem raptum portabat habentem in manu craterã ut Ioui poculum propinaret.

ℭDe Marte. Cap. 3.

nıɔɹəʇ sıʌɐs deoruz dictus est: qui & tertius
m in ordine planetarum atque stella eius taliterq; in sua imagine pingebatur. Erat enim eius figura tanquam unius hoīs furibundi in curru sedens/armatus lorica & cœteris armis offensiuis & defensiuis/qui & galeaz habebat in capite & flagellũ in manu portans/accinctusq; mucrone/currus uero eius ab equis rapidis trahi uidebatur. Ante illũ uero lupus ouem portans pingebat: quia illud .s. animal an antiquis Gentilibus ipsi Marti specialiter consecratum erat. Iste enim Mauors est idest mares uorãs eo q̄ bellorum deus a gentibus dictus est: & qa Romani fratres genitos primos Vrbis fũdatores scilicet Romulum & Remum Martis filios esse finxerunt: quorum Romulus Remuz interfecit: Ideo sub eius curru idem Romulus depictus est/qui fratrem Remum occidebat.

ℭDe Apolline siue Sole. Cap. 4.

Pollo quartus deoꝝ est: quia Sol qui dicit
a Apollo: inter planetas quartũ orbẽ tenet in cœlo. Iste pingebat in specie impuberis iuuenis: nunc in facie puerili: nunc iuuenili semp im/

herbis: nunc autem in caua diuersitate apparentis: li/
cet raro tali facie esset formatus. Iste super caput por
tabat Tripodem aureū. In dextra uero manu habe/
bat sagittas/arcum & pharetram. In sinistra autē ci/
tharam tenebat. Sub pedibus eius depictū erat mon
strum terrificum: cuius corpus erat serpētinū: triaq;
habebat capita scilicet caninum lupinum/& leoninū
q̄q̄ inter se forent diuersa: in unum tamē corpus coi/
bant unam solam caudam serpentinam habētia. Co
ronam uero capite gestabat Apollo. xii. lapidū pre/
ciosorum. Iuxta autem illum erat uirilis Laurus pi/
cta: & Coruus niger desuper uolitās pingebat auis
scilicet ipi deo cōsecrata. Sub Lauro uero nouē musæ
choream faciunt: & circa Apollinē cantus melodiam
promunt. A longe uero Phyton serpēs maximus pi
ctus erat/quē sagitta una Apollinis per mediū transi
gebat: & erat Apollo inter duo iuga montis Parnasi
sedens: de quo & fons Castalius scaturiebat.

¶De Venere. *cap. 5.*

u Enus quintum tenet inter planetas locū
propter quod quinto loco figurabatur/
pingebatur Venus pulcherrima puella
nuda & in mari natās: & in manu sua de/
xtra choncam marinā tenens atq; gestans: rosis can
didis & rubris sertum gerebat in capite ornatum/&
Columbis circa se uolando commitabatur. Vul/
canoq; Deo Ignis rustico turpissimo in coniugium

erat consignata/qui stabat ad eius dextram/& coram ipsa tres astabant iuuenclæ nudæ/quæ tres gratiæ dicebantur:ex quibus duaruz facies uersus nos ad/uersæ erant:tertia uero dorsum in contrarium uerte/bat:hinc & Cupido filius suus alacer & cæcus assiste bat/qui sagitta & arcu fug[illegible]/quos tenebat Apolli nem sagittabat. Propter qu[illegible]d deos contra se turba/tos timens ad Martis gremium fugiebat cui & illa.

¶De Mercurio. Cap. 6.

m Ercurius sextus in ordine planetarum sicut & alii ab antiquis gentilibus sextus deus eē dicebatur:cuius imaginem in hunc moduz pingere uoluerunt. Erat enim ipsius signum homo unus q in capite & in talis alas habebat in manu aūt sua leua uirgam tenebat/quæ uirtuté habebat sopo/riferam/& quæ erat serpentibus circūsepta/& gladiū curuū quez Harpen homo uocabat/fistulamq; de ca lamo facta Syringe ad os suum ponebat cum dextra qui s[illegible]nans/Galerum quoq; seu capellum capite de/portabat. Coram ipso autem erat gallus sibi speciali/ter cōsecratus: Ab altera uero parte erat Argus:cuius caput & facies plena erat oculis/qui coram eo iacebat decolatus. Iste ergo dictus est deus mercatorꝝ & deꝰ furtorū/& ideo ab alio eius latere depicti erant mer/catores cum aliqbus mercibus/& latro qui ipsi mer/catori bursam abscidebat. Eloquentia autē in fistula designat :qui de uiro in fœminam & de fœmina in masculum se mutabat cum uolebat:& ideo pingeba

tur cum utroq; sexu: de albis uero nigra & de nigris alba faciebat: quod ostenditur per eius pileum semi/album & seminigrum: aliqui uero euz capite canino pingebant: ideoq; & lāceam pro uirili & collum pro muliebri sexu tribuerunt.

¶De Diana siue Luna. Cap. 7.

d Iana quæ & Luna/Proserpina/Hecate nuncupatᷣ ultima inter planetas est. Propter qdᷣ ultima ponitur in numero fictorum deoꝝ. Ipsa ergo pingebatur in specie unius dominæ coma dissoluta/quæ arcuz tenebat & sagittā: ceruos quoq; cornutos in uenatione insequi uidebatur circa quaz siue ad eius latera erant chori Dryadū/Amadryadū/Naiadum & Nereidum: & chori nymphaꝝ/siluaꝝ/montium/fontium/& marium cuz choris & Satirorum/cornutorum/qui dii dicebantur agrorum: nauicula & post ceruos cum homine nauigāte in mari: & uelificante in mari erat figurata.

¶De Minerua. Cap. 8

m Inerua dea sapientiæ ex cerebro Iouis nata: quæ alio nomine Pallas dicta est. Hæc eniz pingebatur a poetis in similitudinez unius dominæ armatæ lorica & gladio accinctæ: cuius caput uiri decinctum circum erat: ipsamq; cassis cum crista desuper detegebat: ipsa autem lanceam tenebat in dextra: in sinistra uero scutum cristallinum habebat: quod caput mōstruose Gorgonis ciruicinis serpentibus continebat. Hæc igitur oculos hēbat splē/

didos triplici colore paliũ induebat destinctũ.s.au/
reo/purpureo & cœlesti. Iuxta se habebat Oliuaʒ ui/
ridẽ pictã:& desup auẽ quæ dr̃ noctua uolitantem.

¶De Pane. *Cap. 9*

P An ab antiquis diebus fuit deus naturæ:&
in similitudineʒ naturæ uniuersalis fuit ab
eis taliter figuratus. Pingebat̃ hõ cornutus
cũ facie rubicunda:in cuius pectore stellaꝝ plurium
erat forma. Pellis eius in parte pingebat̃ stellata. Fœ
mora aũt habebat denudata cuʒ herbis & arboribus
prodeuntibus ex ea:& in ore eius fistolam septẽ cala
morum tenebat.quã digitis pulsare uidebat̃: pedes
quoqꝫ & crura caprina hẽbat. Cũ amore uero pinge/
batur luctam habuisse:qui ab ipso Pane uictus erat:
ideoqꝫ idem Amor iuxta eum quasi ad terram pro/
stratus iacebat.

¶De Plutone. *Cap. 10*

P Luto Saturni filius dictus est ab antiqs De
us inferoꝝ & regnorum terraꝝ & animaruʒ
iuste decedentiũ. Credebant.n.antiqui oẽs
animas ad inferos descendere:ibiqꝫ cũ Plutone in ca/
ligine ꝑpetua remanere. Quapropter ipsi Plutoni.i.
inferno/uel ipsi uirtuti diuinæ inferna gubernãti ta
lem imaginẽ depinserũt/quẽ & tenebraꝝ principem
eẽ uoluerũt. Erat.n.imago eius hõ terribilis in solio
sulfureo sedens:sceptrũ in manu regni tenẽs dextra:
sinistra animam constringens:cui tricipitem Cerbarũ
sub pedibus collocabant:& iuxta se tres Harpyas ha
bebat. De trono aũt eius sulfureo quattuor flumina

manabant: quæ. s. Lætheum/ Cocytũ/ Phlegetontem & Acherontẽ dicebãtur & Stygẽ paludem iuxta flumina assignabant. Iuxta Plutonẽ Regina inferi Proserpina sedebat cum facie fusca & terribili/ quæ Plutoni cõiugi a sinistris assidebat. Erant aũt Furiæ tres horribiles uetulis serpẽtibus crinitæ: quæ homines furere faciebant: quæ Alecto/ Thesiffone/ & Megera dicebantur Parcæ seu fata: sic dictæ per antiphrasim eo ꝙ nemini parcant. Tres erant domicilliæ sorores: quarũ una tenebat colum & nebat: altera filũ uoluebat: tertia illud rumpebat: & istæ Cloto/ Lachesis/ & Atropos uocabantur. Harpyæ uero aues erant rapacissimæ cũ facie uirginea/ quæ Aelo/ Occipite/ & Celeno uocabantur.

¶ De Iunone. Cap. ii.

IVno posita est in similitudinẽ aeris. Antiqui enim ipsam Iouis. i. ignis uxorẽ & sororẽ dixerunt: Iridem & nymphas eidẽ attribuerũt cuius imago taliter pingebatꝛ. Erat. n. fœmina in trono sedens sceptrũ regiũ tenens in dextra eius caput nubes tenebant opertũ supra diadema qđ capite gestabant: cui & Iris sociata erat/ quia ipsam per circuitũ cingebat: nunciãq; Iunonis Iridẽ populis appellabat. Iõ iuxta ipsam Iridem ancillã paratã ad obsequiũ dñæ figurabant. Pauones aũt ante pedes eius lambebant: quia a dextris & a sinistris dñæ stabant: auesq; Iunonis specialiter uocabantur. Mulier erat filiũ pariens: quia ipsa Iuno partubus præesse dicebatꝛ quæ & Mercurium dicitur lactasse.

De Cybele. Cap. 12.

e Ybele mater deorum fuit dicta terra; quam & deos genuisse dixerunt ueteres & gigãtes cui antiqui philosophi talem imaginem depinxerunt. Erit enim uirgo fœminea in curru sedens lapidibus preciosis & metallorum diuersorum uarietate uestita. Itaq; mater deorum extitit & gigantum. Irata enim terra contra deos Titanos dicitur parturisse. Erantq; gigantes pedibus serpentinis: de quib9 fuit unus Titan: qui etiam sol dicitur. Sed quia iste contra deos nihil fecit sicut alii fratres: ideo aliis destructis hic solus in sua deitate pmansit. Currus autem Cybeles a leonibus trahitur: coronamq; turritã in capite gestare dicitur. Pingitur iuxta eam in curru Atys puer nudus: quem ille amasse dicitur: & nimio zelo castrasse: & sic illi uirilia pingitur amputare.

De Aeolo. Cap. 13.

a Eolus autem inter deorum numerum computatus qui & uentoruz deus dictus est: cuius talis erat imago depicta. Stabat enim in antro linea ueste indutus & pcinctus tenens sub pedibus flabra instruméta fabrilia. In manu aũt utraq; tenebat cornua: quæ ad eos ponens in eis sufflare uidebatur: & ab uno quoq; cornuũ sex uétos emittere uidebatur. Et quia Iuno ei regnum dedisse fingebat a dextris eius Iuno stans inter nubem eius capiti coronã ĩponebat. A sinistra uero eius nympha seminuda in aqua quã ei in coniugem eadé Iuno dr̃ dedisse.

ℭDe Iano. cap. 14.

i Anus uero inter deorum numerum accep/tus est:cui omnis rei initium & finē tribue/bāt:hic autem taliter figurabatur. Erat Rex domo sedens in trono fulgēti radiis circūquaq;:qui huas facies habebat : quarum una ante se altera post se respiciebat. Iuxta illum quoq; erat templum:& in manu eius dextra habebat clauem qua templum ip/sum aperire monstrabat. In sinistra uero habebat ba culum:quo saxum percutere:& ex illo aquam pro/ducere uideatur.

ℭDe Vulcano. cap. 15.

u Vlcanus deus ignium pingebatur in simili tudine fabri deformis & Claudi malleuȝ in manu tenentis:& deorum impulsu de cœlo in terram decidentis iuxta eum plures dii eum irridē tes pinguntur/qui eum de cœlo expellere figurant̃. Ipse quoq; sic expulsus fulmina in terris Ioui parare dicebatur:quæ ad cœlum Iouis ipsius aquila defer/rebat. Ideoq; iuxta ipsum Vulcanum depicta erat of ficina & aquila parata ad fulmina deferenda.

ℭDe Neptuno. cap. 16.

n Eptunus deus aquarum & præcipue maris depingebatur ad modum cuiusdam numi/nis mare gubernātis. Erat enim eius imago hō nudus in mari natās. Ab umbiculo supra aquas imminens & tridentem pro sceptro Regio manu te/nens:cum quo tridente saxum quoddaȝ percutiens

In æquor quoddam accerrimū producebat. De mari uero plurima flumina manare uidebant̃. Greges autem tritonum circa se ille de mari natantes prodibāt/ & regem æquoris honorabant. Sunt autem tritones pisces qui tubas in ore portant: qbus tubicinare ostē dunt: Ideo aliqui Gentilium ipsos marina quædam monstra dicebant.

De Vesta. cap. 17.

u Esta dea ignis scilicet diuini in collegio deorum annumerātur. Hanc Iouis fuisse nutricem/ & eum suo gremio sustentasse antiqui dicebant: quam etiam taliter figurat pictura. Erat enī templum latum & spatiosum cuꝫ ara in medio: circa quam ex utroqꝫ latere erat ignis accensus/ qui perpetuo seruebatur/ queꝫ extingui nullatenus fas erat: & ideo ad huiuscemodi misterium erant multæ Vestales uirgines deputatæ: quæ & ipsæ ibidem depictæ ab utraqꝫ parte ignem fouere uidebantur. Supra pinnaculum autem templi depicta erat ipsa Vesta in formam uirginis infantē ipsum Iouē in suo sinu fouēs.

De Orpheo. Cap. 18.

o Rpheus fuit uir magnus ingenio & eloqo perfulgens: uir eruditissimus philosophiæ & artiuꝫ disciplinæ: qui homines irrationabiliter uiuentes ex feris & inmanibus fecit mites & mansuetos: & moribus composuit. Vnde & bestias quasqꝫ & uolucres & fluuios & saxa & arbores citharæ sono dicitur mouisse qui & Euridicem nymphaꝫ

eodem mulcens ſono in coniugem habuit: quam a ſerpente percuſſam & occiſam deſcendens ad inferos citharæ ſono dulciſſimo. Plutone placato dicitur re/demiſſe: ea lege ne eam aduerſus reſpiceret: donec ultimum limen inferni excederet: quam legem ut præ/teriit: uxorem retentam amiſit. Iſte igitur in numerũ deorum cõſecratus taliter pingebatur. Erat homo in habitu philoſophico citharam manu pulſans. Ante eum erant diuerſa animalia ferocia/quæ pedes eius lingebant ſcilicet lupi/leones/urſi/ſerpentes/aues diuerſæ circa eum uolitãtes: montes & arbores ſibi fle/ctentes uertices ſuas: qui & uxorem ſequentem con/uerſus aſpicere uidebatur: ſed eam inferri retinebant.

¶ De Baccho. cap. 19.

b Acchus filius Iouis inter deos connumeratus eſt: quem Vinum & uini deum eſſe di/xerunt. Attendentesq; uini uirtutem & proprietatem illum eſſe deum in natura coluerunt: & ei/dem huiuſmodi imaginem eſſe depinxerunt. Erat enim imago ſua cum facie muliebri: cũ pectore nu/do: cum capite cornuto uitibus coronato: qui ſuper Tigridem equitabat. Iuxta ipſum autem erant ima/gines trium animalium ſcilicet ſimiæ/porci/& leõis/quæ tria animalia uidebantur circũire pedem unius uitis: ob cuius umbrã Bacchus equitabat: uitiſq; ra/bemis erat plena. Ipſe uero una manu tenebat pocu/lum ſcilicet ſiniſtra. Altera uero ſcilicet dextra in eo Vuæ racemum extricabat.

¶De Aesculapio. *cap. 20.*

a Esculapius dictus est filius Apollinis/qui deus Medicinæ & medicorum putabatur: Eius imago erat homo quidam cum barba ualde prolixa indutus habitu medici sedens in cuius sinu erant Pixides unguentorum & alia instruméta ad medicum pertinentia: cuius manus dextra bar/bam tenebat: sinistra uero baculum cum serpente gé stabat in torto.

¶De Perseo. *cap. 21*

p Erseus etiam filius Iouis inter deos annu/meratus est/qui Rex Asiæ diues & præpo/tens/qui & nauibus multas regiones transi uit/& Aphricam debellauit/qui & tres sorores illud regnum tenentes sua sapientia occídit: quæ Gorgo/nes dictæ sunt/quæ unum solum oculum habentes homines se aspicientes uertebant in saxa. Hic enim tali imagine figurabatur. Erat homo iuuenis alatus & uolans quasi nauis discurrens & alarum utens uo latu: cui assistebat Minerua sapiétiæ dea. Hic uero ar matus cristalinum scutum ante oculos deferens telo falcato tres fœmías uirgines scilicet ipsas gorgones decolabat scilicet Stemonem/Euryalem & Medusaz: & hæ post habebant homines semiconuersos in la/pides: hic caput Medusæ ablatuz in hasta deferre ui/debatur: de sanguine uero Gorgonum equus ala/tus nomine Pegasus nasci uidebatur: qui unguia ter ram fodiens fontem erumpere faciebat: qui Castal/lius dictus musis ad potum productus est.

h Ercules Iouis filius dictus est: quem in deorum collegio antiqui acceperunt propter eius quasi innumeras probitates/quae inferius per singulas depictae sunt. Herculis enim herocleas quod est uirorum gloria fortium. Prima igitur eius uictoria notabilis fuit: quando in nuptiis Cētauros ibidem existentes & inebriatos qui dominas immutatas uolebāt uiolenter opprimere: claua pro maiori parte mactauit. Vnde reliqui timore perculsi fugierunt. Centauri enim qui dicuntur esse semihomines & semiequi: denotantur homines carnali concupiscētia facti ut bestiae qui uirtute animi superantur.

s Ecunda uictoria Herculis notabilis fuit/qa ipse dr̄ pugnasse cum Leone: ipsumq; claua mactasse: & interempto pellem abstulisse dicitur: quo deinde spolio incessit semper īdutus in signum uictoriae perceptae: in quo etiam ostentantur animi fortitudo: contra quam nulla uis corporea praeualet quae semp spoliū leonis. i. uim uirtutis defert.

t Ertia Herculis fortitudo est: de qua scribit sic. Almētius rex Graeciae Alcestem habuit coniugem: & dum infirmaretur ad mortem Apollinis miserationem inuocauit: cui sic rendit nil in hoc ei posse praestare: nisi aliquis de propinquis eius se pro illo morti uoluntarie offerret: quod uxor

eius libenti animo fecit:& seipsam interemit:qđ Hercules prospiciens & mulieris tantæ fidei cōpassus ad inferos descendit/& Cerbarum tricipitem ibi ad hostium inferni resistentem triplici uinctum catena uidelicet singula singulis faucib9 intorta ab hostio abstraxit/& Alcestem ex inferno reduxit. In quo denotatur/quia ratio & uirtus animi omnes cupiditates & uitia terrena deuicit / & maxime uitium gulæ/ quod habet tria capita:eo ꝙ gulositas tria exigit scilicet abundantia in quantitate/assiduum in tempore quæ omnia uirtus superat/& si quid ex infirmitate animi deuictum fuerit/etiam ab inferis abstrahit.

q Varta fortitudo Herculis scribitur/quia dicitur hesperides spoliasse/quæ fuerũt Atlãtis regis Aphricæ filiæ. Hæ hortum habebant:in quo erant mala aurea Veneri consecrata:ad quorum custodiam draco nunq̃ dormiens positus erat. Quæ poma Hercules abstulit occiso dracone. Nam uirtus animi non potest fructum capere uirtutum/nisi malitia prius interimatur/quæ iugiter uigilata custodiam uitiorum.

q Vinta Herculis fortitudo est/qua Hydram Serpentem occidisse legitur. Fuit autem Hydra iuxta fabulam in Lerna palude/cui uno cæso capite duo excrescebant/quam dũ hercules gladio uincere non posse se cerneret occasione iam dicta capitum excrescentiũ:igne circa eam apposito illam exussit. In quo itelligitur quod lucus fuit

Aemoniæ/cuius aquæ uicinas ciuitates uastabant: in quo uno meatu recluso plures irrumpebant. Hercules uero multa uicina loca i circuitu exussit/& sic aquæ clausit meatus. Nam & Hydra hydir quod est ab aqua ducta est.

S Exta uictoria ē eius quā obtinuit de Acheloo/de quo fabulose dicitur q͏ hic Achelous filius fuit Thetidis deæ aquarū/cui mater cōcesserat/ut cum aduersario pugnans quancūq͏ formam uellet sumeret/qui contra Herculem secum pugnaturum formam tauri siluestris induit/cū quo diu Hercules pugnando ei tandem cornu dextrum euulsit/quod & copiæ deæ diuitiaruꝫ dedicauit/sed cum Achelous ad fluuium bibiturus accessisset uidens in aquis sibi ablatum cornu se ipsum in flumine præ dolore suffocauit. In quo intelligitur q͏ Hercules fluminis qui dicitur Achelous cuius eruptiones non modicæ agros obruebant/dum alterū eius alueum exsiccasset/sua industria fertilem reddidit regionem/& sic fructuum copiam præstauit.

S Eptima Herculis fortitudo est/de qua sic scribitur. Erat in Italia quidam latro nomine Cacus qui dum Hercules ad Italiā deuenisset/& ab Euandro Rege officiose receptus esset bobus aduectis ex Hispania Gerione perempto: dū hercules boues in pascuis custodiret: & somno oppressus dormiret. Cacus eo dormiente securus exiens de spelunca in qua latebat: plures ex

bubus rapuit: quos per caudam uersos capite traxit: ne ex erectis eorum uestigiis humo pressis quo du/cti essent: deprehendi posset. Quin potius illos abi/isse uideretur. Verum excitatus Hercules & furto cõ perto uestigia uersa decernens eaq; insecutus ad an/trum peruenit: & Cacum suis bobus latitantem rep/perit/quem claua peremit fumũ & nebulam eructan tem bouesq; redemit. Moraliter autez Cacus malus interpretatur qui latet in spelunca: quia nunquã ma litia liberæ frontis est. Hercules autẽ idest uirtus ma/los interfecit: & sua uendicat: sed Caccus fumum & nebulã emittit: quæ uisui nocent: quia malitia semp occultas deceptiones molitur.

o Ctaua Herculis uictoria scribit᷑: quia aliuz malum nomine Diomedẽ mactauit: qui ho spites aduenas benigne recipiebat: & illis hi lariter ministrabat: uinoq; condito inebriabat: dũq; graui somno essent oppessi: illos occidebat/& equa/bus suis in pastum præbebat. Quo comperto illuc Hercules accessit: & illum claua peremit: ipsumq; in pastum eisdem suis equabus apposuit. In quo nota tur qualiter uirtus omnium maculam superat: & ea/dem pœna punit uitium in quo delinquit.

n Ona Herculis huiusmodi scribit᷑ uictoria. Anteus erat gigas filius terræ: cui mater cõ/cesserat ut quotiẽs terræ prostratus occum/beret: uiribus duplicatis exurgeret. Cum hoc Hercu les pugnans in luctam eumq; bis prosternens com/

peruit illum exurgere fortiorem: unde illū brachiis apprehendens eleuatum a terra cōstrinxit ad pectus & tantum tenuit suspensum: donec deficiens expiraret. Ponitur autem Anteus sub forma libidinis: naʒ anteon grecæ latine contrarium sonat: & nascitur libido de terra/ qa de carne concepta: & tactu terræ fortior redditᷣ/ quia libido tactu ualidior excitatur: sed a gloriosa superatur uirtute quia denegato tactu ad altiora uirtutum mens eleuata libidinis concupiscētiam extinguit.

d Ecima uictoria eidem Herculi ascribitur de apro. Erat enim aper terribilis in regione calidoniæ qui nō solum segetes deuastat: sed occurrētes homines dentibus lacerabat. Contra hūc procedens Hercules & dudum cuʒ eo pugnans illū tandem claua mactauit: & quem plaustrum iugatis bobus trahere nequiuit præ magnitudine: subiectis humeris ipsum in ciuitatē omnibus mirantibus detulit. In quo similiter notatᷣ animi uirtus: quæ omnia superat/ & uincit.

u Ndecima uictoria est/ qua de Gerione rege Hispaniæ triumphauit. De quo scribitᷣ qđ ipse Gerion habebat canem bicipitem quo omnes superabat. Hunc Hercules (ut fingitur) olla ærea pugnans deuicit: cui adhibito cane cum etiam dudum pugnasset/ canem occidit/ & regnum Gerionis obtinuit. In quo notatur allegorice ꝙ dictus Gerion duorum capitum caneʒ habuit/ quia terrestri &

nauali prœlio plurimum potuit. Ad eum Hercules olla ærea uectus accessit: quia nauem habuit fortem in qua nauigauit armis æreis munitam: cuius canes occidit: quia potentiam eius cóminuit terra & mari/ eiusq; obtinuit regnum.

d Vodecima & ultima Herculis fortitudo legitur talis. Fuit quidã gigas Atlas nomine in Hispania in monte altissimo cœlum ipm contingente/ qui cœlum ne caderet humeris sustinebat: & sidera siquæ cadebant malleo fixa cœlo reponebat: quod cum accessisset Hercules ille qui audierat de fortissimis illius uiribus/ rogauit eum ut quia fessus erat cœlum sustinendo ipsum aliquanto iuuaret donec quiesceret/ quod Hercules libenter annuit & humero supposito cœlum sustinuit in quo intelligitur: quia ipse Atlas astrologus peritus fuit: & iõ cœlum dicitur sustentasse & sidera cadentia cœlo reposuisse. Hercules etiam fuit astrorum artis multuz edoctus/ qui scientiæ comprehendendæ plenus gratiæ ad ultimos terræ fines accessit: & cum eodem Atlante de scientia conferrens illud in aliquibus iuuit: & dicitur opem impendisse ad cœlũ sustentandum.

De Cerere.

c Eres dea inter omnes deos deasq; ueterũ ultimo in ordine posita est/ eo quod eius suffragium omni humanæ uitæ potissime ue

M

terum esse uidebatur. dicitur enim dea frumēti & segetum ac generaliter omnium seminum ac frugum quæ terra producit: sine qua specialiter natura deficeret: idcirco taliter pingebat. Erat enim in figura unius matronæ præcinctæ & pannis & calceis admodū rusticanæ sedens super bouem/qui est animal culturæ terræ deputatum/quæ manu dextra habebat ligonē ad terram uertendam/& ad brachium habebat appēsum calatum cū seminibus. Ab ipso quoq; latere dextro habebat duos agricultores/quorū unus ligone terram uertebat: & alius semina spargebat: in manu uero sinistra Ceres tenebat falcem mensoriam & baculum ad terrendum frumentum/a quo etiam latere erant duo alii agricolæ: quoū unus metebat & alius frumenta cum baculo triturabat. Erat ergo Ceres inter duas arbores pomis onustas. A latere uero dextro desuper erat Iuno dea nubiuz imbrem spargens super sata. A sinistro uero erat Apollo idest sol suis radiis segetes exiccans metendas.

FINIS.

¶ Rubrica capitulorum opusculi huius.

Impressum Romae per Iacobum Mazochium
Romanae Academiae Bibliopolã: Anno
Salutis. M. D. X. Die. xxviii. Octo.

Edizione sconosciuta al Brunet che a pag. 1219 del vol. II cita quella del [illegible] del 1515 di [illegible]

R

coll. [illegible]

50 [illegible]

Catalogo N 102

